

Eigendom Stichting Forteiland Pampus

Een rondleiding in woord en beeld

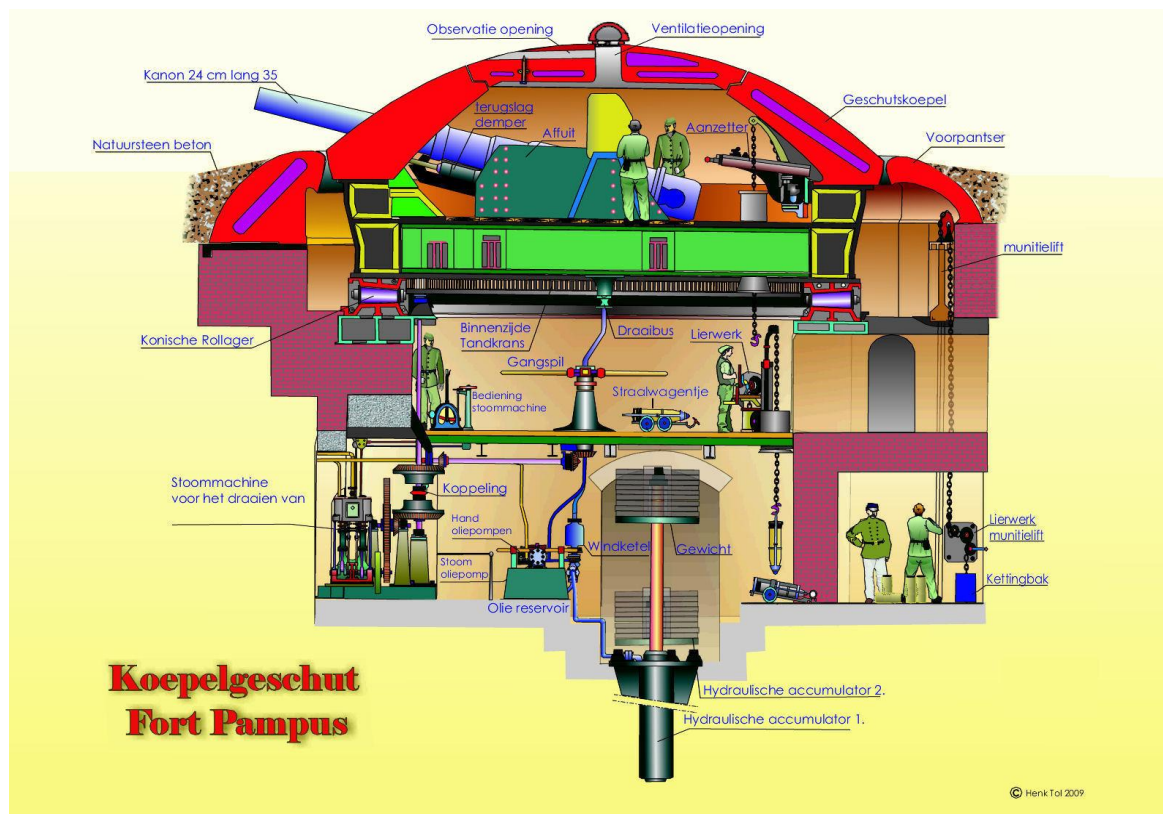

Ga voor **PAMPUS**

Geschreven en samengesteld door:

Peter Claesen

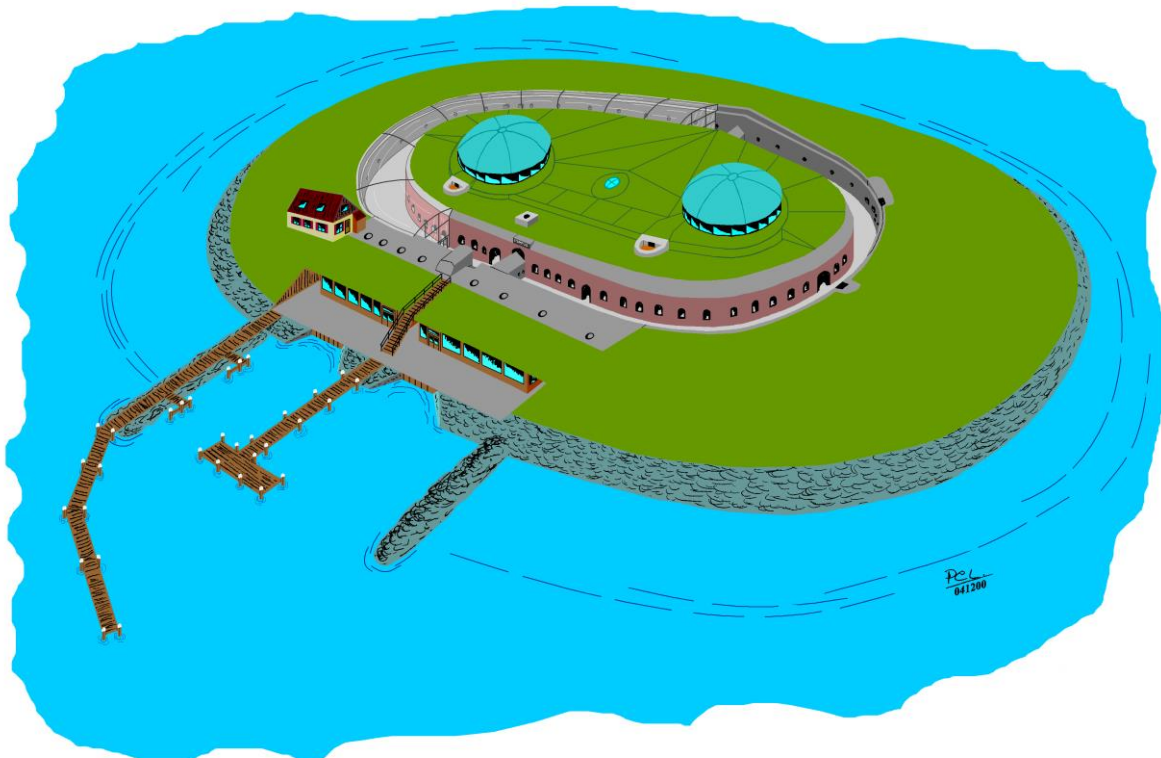

Doorsnede van een van de twee geschutstorens

Voor nadere informatie:

Stichting Forteiland Pampus
Postbus 90,
1398 ZH Muiden

Telefoon: 0294-262326
Fax: 0294-261104
Internet: www.pampus.nl
E-mail: pampus@pampus.nl

Art impression van Pampus in de toekomst

Inhoud

Inhoud	5
Voorwoord.....	6
Stukje historie.....	8
Foto's	14
Forteiland Pampus vóór de renovatie..	55
Pampus Xperience	60
Informatieborden	68

Voorwoord

Geachte bezoeker,

Dit boekwerk is speciaal *ter inzage* samengesteld voor u, de bezoeker die, om wat voor reden dan ook, niet in staat is zelf het fort te betreden.

De Stichting Forteiland Pampus gaat er van uit dat u wel geïnteresseerd bent in het fort (anders was u niet hier naar toe gekomen).

En om u toch het gevoel te geven niet voor niets op het forteiland Pampus te zijn geweest met alleen maar een kopje koffie en eventueel iets lekkers daarbij, zal dit boekwerk, op uw verzoek, door een van de fortwachters of winkelmedewerker aan u ter inzage worden uitgereikt.

Hierdoor krijgt u toch een indruk van hoe het fort heden ten dagen er uit ziet en bovendien ziet u dan meer dan de bezoekers die door 'n gids worden rondgeleid. Want de gids komt op zijn ronde niet in al die ruimtes waar de foto's gemaakt zijn. Bovendien krijgt u ook nog een collage te zien van de diverse informatieborden die her en der in het fort zijn opgehangen. En u krijgt een aantal foto's te zien van het fort hoe het gerenoveerde gedeelte er voor de renovatie uitzag. Bovendien pikt u ook nog een graantje mee van het Pampus Xperience-gevoel. De ruimtes waar de geschiedenis van Pampus en de Stelling van Amsterdam weer tot leven wordt gewekt met de modernste interactieve multimedia en spannende digitale games.

Wij verwachten van u wel dat nadat u dit album hebt bekeken het weer aan de fortwachters of de winkelmedewerker wilt teruggeven zodat het niet zoek raakt of per ongeluk wordt meegenomen.

De Stichting Forteiland Pampus

Tekening van Lex Tempelman

Stukje historie

Pampus

Toen men in de zeventiger jaren van de negentiende eeuw plannen ontwikkelde om in de IJmonding op een ondiepte een fort te bouwen viel het oog al gauw op de bekende ondiepte Pampus. Deze ondiepte is eigenlijk een uitloper van de Gooische Heuvelrug - vermoedelijk een restant van een stuwwal uit de derde ijstijd - en was er in vroegere jaren wel de oorzaak van dat de Amsterdamse haven via het IJ onbereikbaar werd voor de steeds groter wordende schepen vanaf de tijd van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC).

Op een van de hoogste punten van deze ondiepte, het Muiderzand, werd het forteiland Pampus gebouwd.

Waar de naam Pampus vandaan komt en wat het woord betekent is niet met zekerheid te zeggen. Vermoedelijk is het afgeleid van het Scandinavisch-Duitse woord "Pampoys" dat gebruikt werd om een ondiepte aan te duiden.

Men kent allemaal het gezegde "Voor Pampus liggen". De VOC-schepen hadden daar al problemen mee maar in de periode van de Hanze-koggen had men ook al problemen om over Pampus heen te varen. Het was niet altijd gemakkelijk deze ondiepte te kunnen nemen.

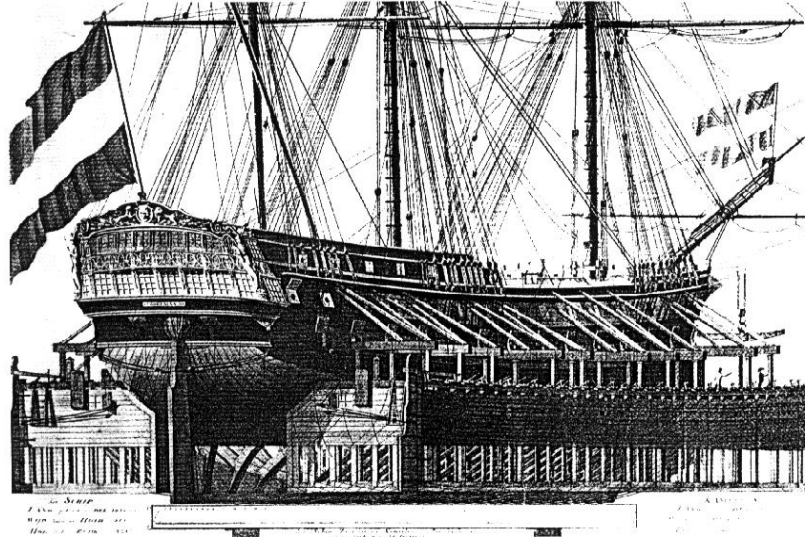
De grotere schepen werden vaak gedwongen "Voor Pampus te liggen" totdat ze lichter werden gemaakt door de lading over te laden in zogenaamde lichters. Dat waren kleinere scheepjes die volgeladen wel over de ondiepte konden varen. Dat was één manier.

Een andere manier was het gebruik van het scheepskameel uitgevonden in 1688 door de Amsterdammer Meeuwis Meendertzoon Bakker. Een scheepskameel was een soort hefwerktuig dat je het beste kunt vergelijken met een drijvend dok over de lengte in tweeën gesplitst. De binnenwanden van die twee delen waren zo

danig gevormd dat een scheepsromp daar min of meer precies inpaste.

Het scheepskameel

Het schip voer tussen de twee helften, die half afgezonken waren, waarna het stuur- en bakboordskameel door middel van dikke trossen, die onder het schip doorliepen, met

windassen strak naar elkaar toe werden getrokken zodat het een geheel werd met het schip. Het rompgedeelte dat boven het scheepskameel uitstak werd aan beide boorden met houten balken gestut om eventueel kapseizen te voorkomen. Daarna werd het water uit de twee helften van het scheepskameel gepompt en kwam het geheel ongeveer één tot anderhalve meter hoger te liggen. Vervolgens voer het schip onder eigen zeil of met behulp van kleinere scheepjes over de ondiepte de haven van Amsterdam binnen. Zo'n hele transportoperatie van een schip duurde ongeveer 24 uur.

Als er een heel konvooi schepen lag te wachten, want in die dagen was het niet zo veilig op zee en voer men liever in konvooi, is het simpel uit te rekenen hoe lang het duurde wanneer het laatste schip over Pampus werd getild. Men moest dagen zo niet weken wachten voor men aan de beurt was. Dat maakte de stemming aan boord er niet beter op. Vaak was het voedsel aan boord bijna op of niet meer zo vers omdat men een lange reis achter de rug had.

De Muider schippers zagen daar wel brood in en er werd flink handel gedreven met de bemanningen in voedsel, drank en wellicht kwamen ook de "lichte" vrouwtjes op bezoek. De negatieve betekenis die wij over het algemeen aan dit gezegde toekennen komt naar alle waarschijnlijkheid daar vandaan.

Het gebeurde ook wel dat de kapiteins het wachten beu werden en stiekem hun ballast over boord wierpen om hun schip lichter te krijgen. Maar daar werd in 1652 een stokje voor gestoken toen bepaald werd dat men daarmee een boete van maar liefst 23 Euro. Het scheepskameel werd gebruikt tot in 1824 het Noord-Hollands Kanaal werd geopend.

Aanleiding tot de bouw

De Frans/Duitse oorlog van 1870-1871 deed een golf van verontrusting door alle Europese landen gaan. In ons land resulteerde deze oorlog in een herziening van 's lands verdedigingswerken. De fortificaties en vestingwerken ondergingen op talrijke plaatsen een ingrijpende aanpassing. Het door de vijand innemen van de hoofdstad betekende toentertijd immers nog de val van het hele land.

Als gevolg van de Frans/Duitse oorlog mobiliseerde ons land en kwamen onmiddellijk de schrijnende tekortkomingen van ons verdedigingssysteem boven water. De regering besloot de bestaande vestingwerken aanmerkelijk te gaan verbeteren. Mede als gevolg van de komst van het getrokken geschut. Dat leidde tot de Vestingwet van 8 april 1874 waarin een adequaat vestingstelsel werd vastgelegd inclusief twee waterlinies.

Van ontwerp tot aanleg

In 1879 behandelde de Tweede Kamer voor het eerst het plan Pampus. In 1884 ging men akkoord met de bouw waarvan de eerste werkzaamheden in 1887 van start gingen. Uit deze datums blijkt dat de regering niet zo snel tot een besluit kwam. Zoals gebruikelijk voor die tijd was men ook erg vaag over de plannen. Dat had natuurlijk alles te maken met het feit dat Pampus militair geheim was waar niemand, buiten de direct betrokkenen, iets mee te maken had. Toch moet er bij de behandeling van het plan in de Kamer iets ter tafel zijn gekomen. En dat heeft de nodige discussies opgeleverd.

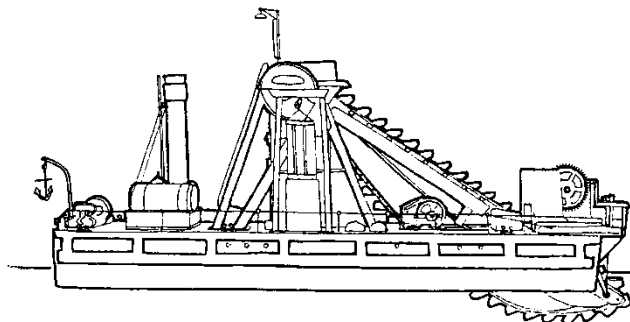
Vooraf Tweede Kamerlid Jhr. Rutgers van Rozenburg spande zich er bijzonder voor in dat het kustfort er kwam. Hoe dan ook, Amsterdam kon tevreden zijn. In de eerste plaats omdat de Stelling van Amsterdam compleet werd gemaakt. In de tweede plaats omdat de stad met zowel aan de Noordzeezijde als aan de Zuider-

zeezijde pantserforten van de pantserfortartillerie, ten opzichte van andere steden in ons land bepaald niet was achtergesteld.

Pampus moest een fort worden dat met het toentertijd modernste geschut over lange afstand zijn defensieve taak kon beginnen en naderende schepen kon vernietigen. Tegelijkertijd zou het een ondersteunende functie krijgen bij een aanval over land op Amsterdam vanuit het oosten. Bovendien moest het tot de laatste man verdedigbaar zijn als de vijand met een landing zou proberen het fort te veroveren.

Toen het idee geboren was nam men aan dat er ergens op de ondiepte Muiderzand voor de kust van Muiden wel een tactisch plekje te vinden zou zijn. Nader onderzoek bracht aan het licht dat de plek die men voor ogen had behoorlijk vervuild was. Niet in de zin van tegenwoordige vervuiling, maar door de door schepen uitgeworpen ballast waaraan zich weer slib gehecht had. Men ging dus bij de bouw van het fort uit van het gezegde 'zand zoekt zand'.

Zou er tussen de schone zandonderlaag en de nieuw aan te brengen zandlaag vuile grond blijven zitten, dan kon dat weggedrukt worden waardoor verzakkingen zouden optreden. Achteraf bleek dat men maar liefst 35.000 kubieke meter vuile grond moest verwijderen, waarvoor 43.000 kubieke meter zuiver zand in de plaats kwam. In de toenmalige Zuiderzee waren gelukkig nog wel wat plaatsen te vinden die diep genoeg waren om die vuile grond in te storten. Het werd zelfs gebruikt voor landaanwinning onder de kust van Durgerdam. In de naaste omgeving van de uiteindelijk gekozen plek was voldoende schoon zand aanwezig om op te hogen.

Wat heeft dit allemaal gekost?

Volgens het bestek van 10 juli 1889 nr. 80 was de raming van de aanleg van het eiland en de bouw van het fort f. 606.000,00 dat is omgerekend € 274.990,00.

Daar komt bij de aanschaf van de bewapening plus uitrusting. Volgens het contract van Krupp-Gruson opgemaakt op 27 augustus 1889 werden de kosten daarvan geraamd op 1.589.215 Mark om-gerekend. f. 953.529,00, en dat is omgerekend € 432.690,00. Dus opgeteld kostte het toen f. 1.559.529 oftewel € 707.683,41.

De bezetting van het fort Pampus

De totale bezetting bestond uit:

1 commandant (rang kapitein)	1 machinedrijver
3 luitenants	8 kanonniershulpen
1 sergeant-majoor	2 ziekenverplegers
17 sergeanten	2 telegrafisten
15 korporaals	4 lampenisten
152 kanonniërs	2 kantinebedienden
2 werktuigkundigen	4 munitiemagazijnbedienden
2 werklieden	Totaal 216 officieren en manschappen

Zij behoorden tot de op 1 mei 1893 opgerichte 4^e compagnie van het korps Pantserfort-Artillerie. Het korps Pantserfort-Artillerie werd op 1 april 1893 samengesteld uit de 11^e, 12^e en 13^e compagnie van het 4^e Regiment Vestingartillerie. Deze bezetting heeft alleen maar tijdens de Eerste Wereldoorlog plaatsgevonden.

Woning van de fortwachter met zijn gezin

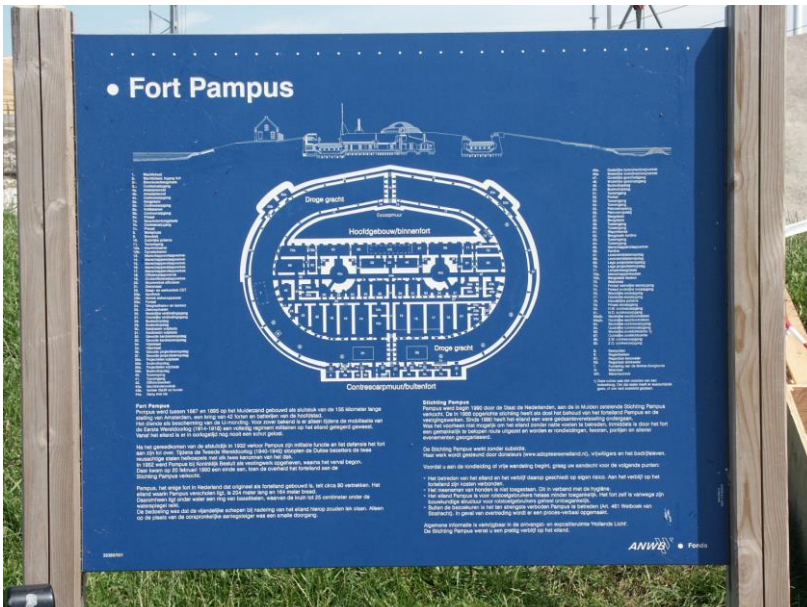
Woning van de machinist met zijn gezin.

Dit huis bestond nog tot 2014 in de Dorpstraat 6, te Muiderberg (zie inzet onder) en is in 2015 helemaal vernieuwd (zie inzet daarboven)
Op de foto is rechts de Sergeant-stoker Linders te zien met naast hem zijn vrouw en zoontje Jan. Zij woonde aan het begin van de jaren twintig op Pampus. Links van hen de zuster en zwager van de sergeant Linders.

Foto's

1. Opgang naar het fort.

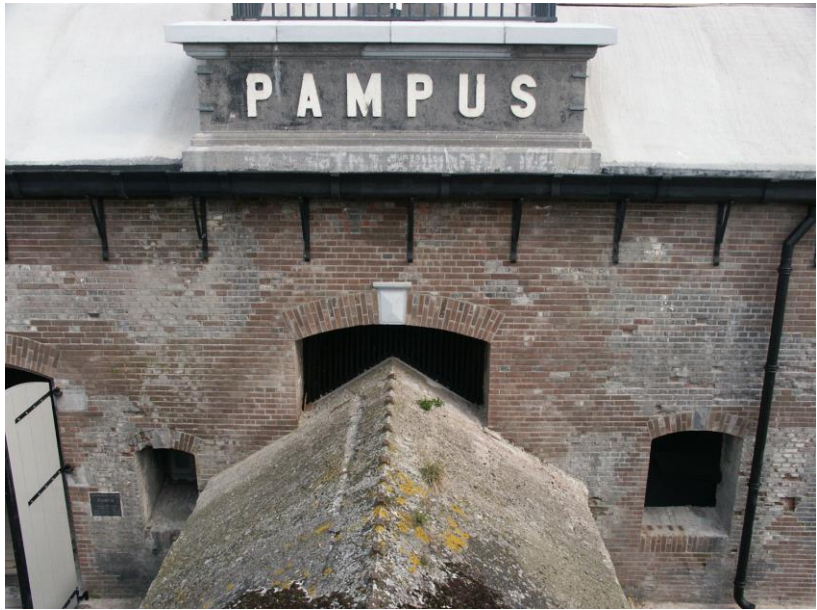

2. Informatiebord.

3. Zicht op het dak en de zuidelijke poterne, met in het midden de ingang naar de machinekamer. (open deuren)

4.
De opening boven de zuidelijke poterne is een ventilatierooster.

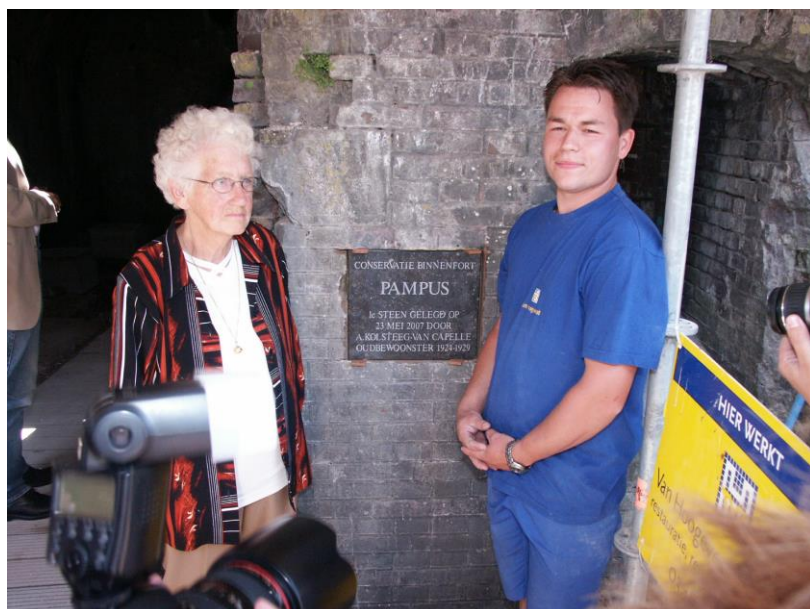

5.
Zuidelijke muur binnenfort met de machinekameringang (open deuren). Links de ingang naar een manschappen-slaapvertrek en Pampus Xperience.
De betonnen verhoging op de bodem is de afdekking van de regenbak bestemd voor drinkwater.

6.
De zuidelijke muur van het buitenfort, ook wel contrescarpmuur genoemd. Via het bordes boven daal je af in het fort. Achter de ramen bevinden zich diverse ruimtes.

7.
Ingang naar machinekamer.

8.
Conservatie binnenfort
Pampus.
Eerste steen gelegd op 23
mei 2007 door mevrouw A.
Kolsteeg van Capelle, oud-
bewoonster 1924-1929.

9.
Zicht op een deel van de
droge gracht, het zuidelijk
deel van de contrescarp-
muur en de zuidelijke po-
terne. Aan weerszijde
daarvan een trapafgang.
Vroeger zaten er aan de
zuidzijde ook twee trap-
pen, maar dan op een an-
dere plaats.

10.
Restant van het privaat in de
zuidwestelijke contrescarp-
muur.
Dit was vroeger met een
houten voorbouw afge-
schermd.

11.
Duidelijk is in de zuidwestelijke
contrescarpmuur de contouren
van een trap te zien.
Deze trap leidde naar de omloop
op de contrescarpmuur.

12.
De restanten van een urinoir
tegen de zuidwestelijke con-
trescarpmuur.
Links daarvan een schietgat.
Het ronde betonnen deksel
linksonder is van een beer-
put.

13.

Ventilatiegat links in de westelijke contrescarpmuur. Achter de twee verticale gaten stond een privaat. Daarboven zijn de contouren van een booglamp-afschermkap te zien. Rechts daarvan zit een mitrailleurschietgat. Van daaruit kon men een gedeelte van de droge gracht bestrijken.

14.

De noordwestelijke contrescarpmuur. Links de ventilatiegaten van een privaat. De twee grote schietgaten waren voor de M-90 dubbelloops mitrailleurs met daarnaast twee gewone schietgaten en rechts een ventilatiegat.

15.

Een van de twee noordwestelijke mitrailleurschietgaten in close-up.

In de contrescarpmuur bevinden zich 2 kofferruimtes (een in de noordwestelijke en een in de noordoostelijke richting vanaf het binnensfort gezien) met in elk 2 wachtlokalen.

16.

Hetzelfde schietgat met links daarvan de ventilatiegaten van een privaat. De mitrailleurposten dienden voor de verdediging van een deel van de droge gracht.

17.

Een ventilatiekanaal in de contrescarpmuur. Het ijzeren rooster zit er hier nog in.

18.

De contouren van de afschermkap van de zuidwestelijke booglamp in de contrescarpmuur. In het verticale gat zat een balansinrichting voor het op en neer halen van de lamp om daar onderhoud aan te kunnen geven. De lamp diende voor de verlichting van de droge gracht.

19.

Kijkje op de zuidoostelijke muur van het binnenfort met achter het hoge raam de smalle zuidelijke oost-west verbindingsgang (ongeveer 86 m. lang) van het fort.

20.

Achter de twee kleinere ramen bevinden zich de kamers van de sergeant-majoor en de machinist. De poort rechts is de ingang van de grote verbindingsgang, ook wel geschutgang genoemd. Deze gang verbindt de twee geschutturens met elkaar.

21.

De twee ramen naast de grote ingang zijn van een manschappen slaapvertrek en het stuk raam rechts is van de wasplaats manschappen.

22.

De noordoostelijke zijde van het fort met links een schietgat van de escarpgang in een 15,90 m. dikke wand van het binnenfort. Op de achtergrond de noordpoterne en rechts de betonnen contrescarpmuur met omloop. Hier werd de vijand verwacht. De houten trap is van deze tijd.

23.

De zuidelijke muur van het binnenfort oostelijk van de zuidpoterne. Achter deze ramen en deur bevinden zich de slaapvertrekken van de manschappen.

Duidelijk is de grote betonnen deksel te zien van de regenopvangbak voor drinkwater.

24.

Het grote privaat in de zuidelijke contrescarpmuur oostelijk van de zuidpoterne. Hier is duidelijk aan de verankeringen in de wand te zien dat het afgeschermd is geweest.

25.

De zuidoostelijke contrescarpmuur waarin ook de contouren van de kap van een booglamp te zien is. De nis op de omloop was een opgang naar het talud. De omloop was toen ook voorzien van een reling.

26.

Achter deze nis op de zuidoostelijke contrescarpmuur bevond zich vroeger het vredesprivaat.

27.

Op het dak van het binnenfort de zuidoostelijke pantserstand. Ook wel keelgeschut genoemd. Hierin stonden drie kanonnen van 5,7 cm. Vanwege de renovatie zijn ook de pantserstanden weer dicht gemaakt om het regenwater te weren.

28.

De fortwachterswoning (helemaal gerenoveerd) vanaf het dak van het binnenfort gezien. Op de achtergrond de IJmeerkust tussen Muiden en IJburg. Oorspronkelijk was dit een Duitse manschappenbunker uit de Tweede Wereldoorlog.

29.

De nieuwe koepel van de westelijke geschutstoren. De top van de koepel heeft dezelfde hoogte als de oorspronkelijke koepel. De diameter is groter omdat het huidige gat voor de overspanning groter is. Daarvoor de westelijke pantserstand met de drie schietgaten voor 5,7 cm kazematgeschut.

30.

Het vlakke dakgedeelte van het binnenfort met rechts de oostelijke geschutskoepel en links daarvan de fundering van de zoekantenne van de Duitsers in de Tweede Wereldoorlog.

31.
De noordoostelijke kant van
het dak binnenfort. Met op de
achtergrond de kust van de
Flevopolder.

32.
Een kijkje op het middendeel
van het noordelijk dakgedeel-
te binnenfort.
Op de voorgrond links is een
luchtkoker te zien van de es-
carpgang.

33.
De noordwestelijke kant
van het dak binnenfort met
rechts de contrescarpmuur.

34.

Een kijkje op de westelijke pantserstand.

De oorspronkelijke bepantsering van de pantserstanden was aan de frontzijde 10 cm. dik en het dak was 7 cm. gietstaal. Nu is het verzonken plaatstaal en een houten dak bekleed met Triflex.

35.

De vlaggenmast met links daarvan de rechthoekige fundering van de machinekamerschoorsteen.

36.

Het oostelijke gedeelte van het platte dak van het binnenfort. Met luchtkokers en schoorstenen van de daaronder liggende ruimtes.

37.

Op de oostkant van de contrescarpmuur is een soort nis waarin het zoeklicht stond. Het zoeklicht kon na gebruik in een gepantserde kast in de nis van de contrescarpmuur worden verzonken d.m.v. een liftmechanisme.

38.

Kijkje in de droge gracht met de resten van de fundering waarop de timmerloods heeft gestaan.

39.

De westelijke contrescarpmuur met links de ingang naar wat vroeger een vredesprivaat was. Nu is het een berghok van de fortwachters.

40.
Onder de ronde afdekking bevindt zich een klimkoker op het dak van het binnenfort naar de smalle verbindingsgang tussen de tussenverdieping en de oostelijke pantserstand in het binnenfort.

41.
De droge gracht aan de zuidwestzijde van het binnenfort.
De Baileybrug is duidelijk te zien.

42.
Put waarin de afsluiters zaten om de inhoud van de beerputten in de Zuiderzee te lozen.

43.

De zuidelijke droge gracht naar het westen gezien. In de lange gleuf heeft vroeger een stoomleiding gelegen.

44.

Kijkje op het noordwestelijke gedeelte van het dak van het binnenfort en contrescarpmuur. Er worden weer voorbereidingen getroffen voor een feest.

45.

Een van de drie funderingen die rond de dertiger jaren zijn aangebracht voor het plaatsen van luchtafweerschut.

46.
Lichtbaken voor de scheepvaart.
Dit baken staat op de westelijke
contrescarpmuur.

47.
Het uitstroomgat van een
waterputje in de contres-
carpmuur.

48.
Restant van de verankeringen
van de reling op de contres-
carpmuur.

49.

Fundering van een door de Duitsers in de Tweede Wereldoorlog geplaatst af luisterantenne. Nu staat er onze portofoonantenne op.

50.

De omloop op de noordelijke contrescarpmuur.

In de nis werd vermoedelijk munitie neergezet om de smalle omloop vrij te houden van obstakels bij verplaatsingen.

51.

Restanten van een koepelbepantsering, oostelijk in de droge gracht.

52.

Een stuk van het voorpantser van een van de geschutkoepels en een betonnen oefenbom van de Duitsers.

53.

De met gras begroeide omloop gezien vanaf het bordes bij de ingang naar het fort.

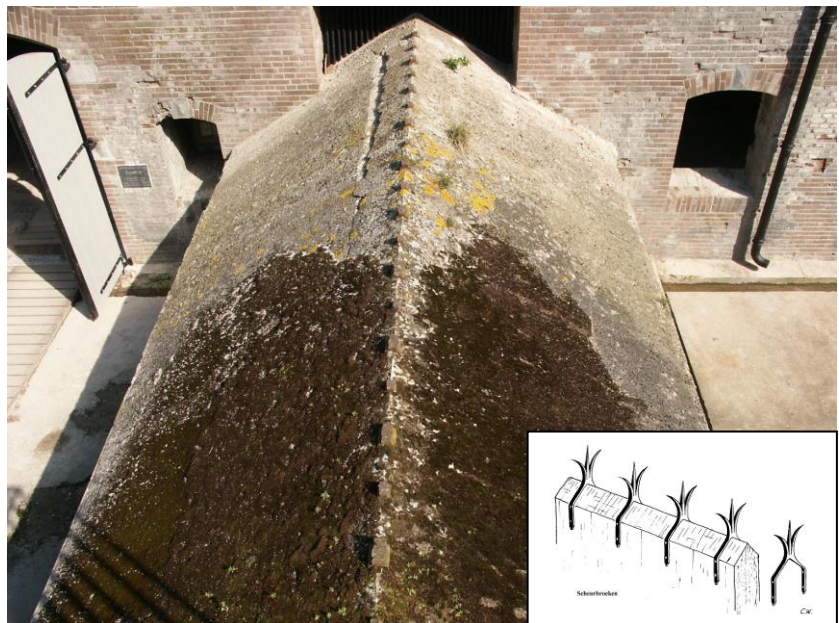
54.

Dilatatievoeg op de noordelijke contrescarpmuur.

55.

De zuidelijke poterne, voorzien van een “ezelsrug” (het schuine dak) met daarop de restanten van de “scheurbroeken”. (zie inzet) Dat waren ijzeren pinnen een beetje in de vorm van een Franse lelie. Om het beklimmen van de poterne te bemoeilijken waren er glaszerven in het dak gemetseld.

56.

Explosiekraters op het zuidoostelijke talud.

Na de oorlog werden hier door de E.O.D. gevonden explosieven tot ontploffing gebracht.

57.

De restanten van waar vroeger in de droge gracht de westelijke vuilnisbak heeft gestaan.

58.

Vermoedelijk een filterbak voor drinkwater. De tijd van plaatsing is niet bekend. Is in ieder geval niet tijdens de bouw van het fort geplaatst want de samenstelling van het beton is anders en de bewapening was van ijzer. Mogelijk ten tijde van de Eerste Wereldoorlog gemaakt.

59.

Hier komt nog een stukje leiding uit de filterbak.

60.

Vaag is de dichtgemetselde gleuf op de bodem van de droge gracht te zien waar de leiding van af de filterbak is ingemetseld. (zie pijl)

61.

Hier is duidelijk het restant te zien van de waterleiding die van de filterbak af komt.

62.

Doorgang bij de trap-afgang ingang fort. In de tussenmuur is duidelijk een schietgat te zien (zie pijl). Hier kon bij wijze van spreken één soldaat 'n heel leger tegenhouden, want dit was toen de enige toegang naar het binnenfort.

63.

Doorkijk vanaf de droge gracht naar de twee arrestantencellen in de zuidelijke contrescarpmuur.

64.
Doorkijk in de galerij van de
contrescarpmuur vanuit het
wachtklokaal, waar je het fort
binnenstapt, richting weste-
lijke ingang contrescarpgang.

65.
Westelijke ingang contrescarpgang.

66.
U kijkt vanuit de noordelij-
ke poterne naar de zuidelij-
ke ingang daarvan. Het hek
is origineel.

67.

Een van de twee wachtlokalen in de oostelijke koferruimte.

Rechts zijn onder het schietgat in de muur nog ijzeren restanten te zien van een affuit waarop een M-90 mitrailleur heeft gestaan. Nu is daar de geest van Pampus te zien. (zie inzet)

68.

Fundering van de hefinstallatie van het zoeklicht in de oostelijke contrescarpgang.

Ook wel sleutelgang genoemd omdat het sleutelgatvormig gebouwd is.

69.

Contrescarpgang.

70.

Een afvoerputje met deksel in de contrescarpgang. Daarin waren totaal vier afvoerputjes aanwezig.

71.

Op de wand in een van de wachtlokalen in de westelijke kofferruimte staat deze afbeelding van Charles Manson. Manson was een sekteleider, die in 1969 in de Verenigde Staten enige mensen op gruwelijke wijze ombracht, waaronder de destijds beroemde filmster Sharon Tate.

72.

Uitgang contrescarpgang aan de oostzijde van de contrescarpmuur. De ruimte daarvoor is de smederij.

73.
Galerij in de contrescarp-
muur kijkend in oostelijke
richting.

74.
Zicht op de zuidelijke ingang
van de zuidelijke poterne.

75.
De machinekamer waarin
twee stoomketels hebben
gestaan met een doorkijk
naar de dynamokamer.
Hierin stonden twee
stoommachines waarop
twee dynamo's waren aan-
gesloten. Die dynamo's
werden alleen voor de ver-
lichting gebruikt.

76.

De dynamokamer ziet er ook niet uit. De muur is opengenhakt (sloper?) want er zat vroeger alleen een raam in.

77.

De machinekamer ziet er nu zo uit. Op het scherm in het gat wordt in beeld en geluid en met animaties de stoominstallatie uitgelegd.

78.

Slaapkamer kanonniers. Hier sliepen ze met dertig man. In de nis links stond een kachel die het in de winter niet warmer gestookt kreeg dan 10 tot 12 graden. De muurschilderingen zijn van na 1932 toen werd het fort door defensie verlaten. En iedereen kon er op. Er was geen toezicht.

79.
Nu wordt in beeld en geluid uitgelegd hoe Pampus is ontstaan.

80.
Onderofficiersslaapvertrek.
De raamkozijnen achterin zijn origineel en ergens op het eiland gevonden. Zij komen uit de ramen van de contrescarpmuur.

81.
Hoedenplank in het onderofficiersslaapvertrek.
Alle manschappen- en onderofficiersvertrekken waren van deze hoedenplanken voorzien.

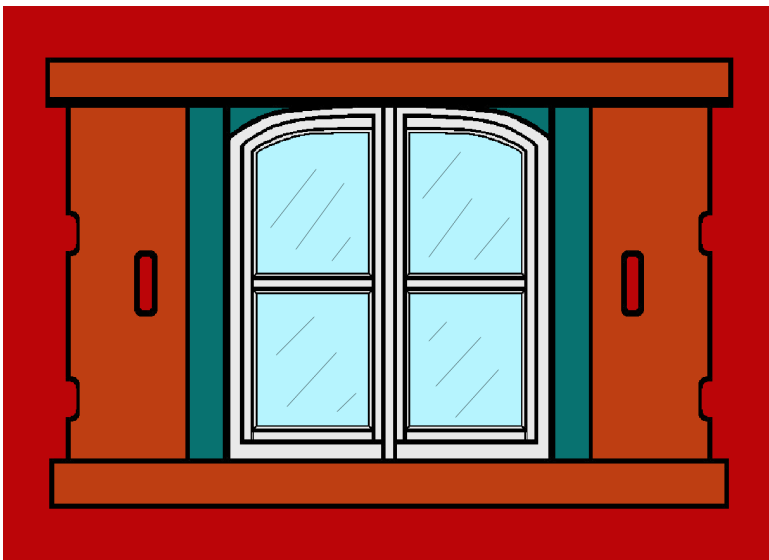

82.

Oostelijke wand in het officiers slaapvertrek. Op deze muur zijn nog sporen te zien (zie pijl) van de vijf houten afschermerschotten zodat de officieren toch wat meer privacy hadden dan de manschappen. Nu wordt op het plafond geprojecteerd wat “Voor Pampus liggen” betekent. (zie inzet)

83.

Het gat van een raam aan de keelzijde (zwakke zijde) van het fort. Duidelijk zijn de verankeringen te zien waarmee de kozijnen vastzaten. De onder en bovenkant van het kozijn waren aan weerszijde verlengd omdat daarin de stalen blinden open of dicht geschoven konden worden.

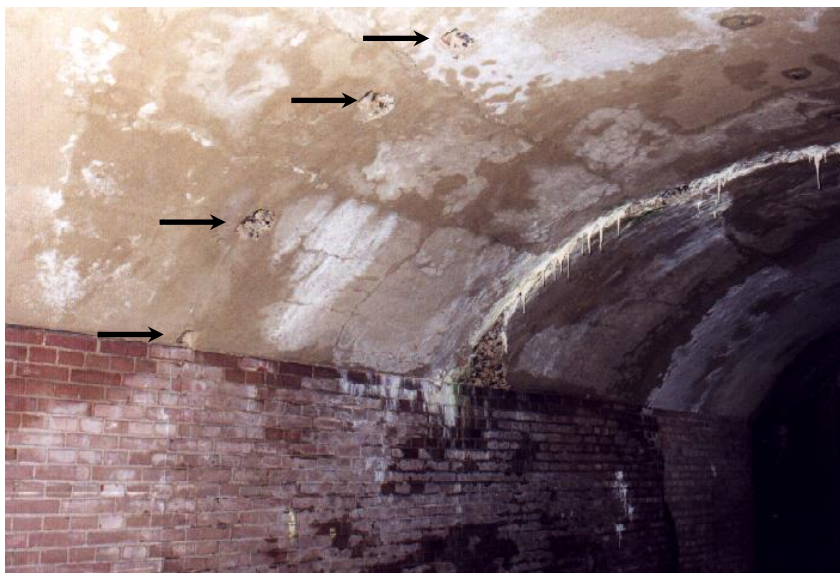

84.

Tekening van hoe de stalen blinden met de schietgaten voor de ramen waren bevestigd. De ramen konden uit de scharnieren worden getild en de blinden dichtgeschoven.

85.

De luchtkoker boven de kachel nis in het vertrek van de commandant. Bij de officieren was om de kachel nis nog, ter verfraaiing, een schouw gemetseld. Hiervan zijn de restanten nog te zien.

86.

Slaapvertrek van de commandant.

Het vertrek van de commandant was in een werk- en in een slaapvertrek verdeeld.

Van de scheidingswand zijn nog sporen in het plafond en op de muur te zien. (zie pijlen)

87.

Nogmaals het vertrek van de commandant. Maar nu verteld het zwevend hoofd hoe het leven vroeger als fortwachter was en hoe het de huidige fortwachter vergaat. (zie inzet)

88.

Het gat van de luchtkoker in het commandantvertrek met daaromheen, duidelijk te onderscheiden, de stalactieten die een scheur in het plafond sieren.

In sommige ruimtes op Pampus waan je je in de druipsteengrotten.

89.

De restanten van de telegraafkabels in de telegraafkamer.

In deze nis heeft de telegraafmachine gestaan. Waarmee de verbinding naar de forten Diemerdam en Durgerdam werd verzorgd. Het verbindingsverhaal wordt nu op het beeldscherm uitgelegd en er is een morse-spel aan verbonden. (zie inzet)

90.

De noordelijke wand in de officierskeuken, In de grote nis heeft de oven gestaan voor het bakken van brood. Daar werd deze keuken hoofdzakelijk voor gebruikt.

91.

Een van de 44 lampnissen in het fort. Deze nissen waren aan de voorzijde afgesloten door een 12 mm dikke glasplaat en aan de achterzijde door een ijzeren schuifluik. De ventilatie van die nissen gebeurde op natuurlijke wijze.

92.

Het nest van de boerenzwaluw waarvan er gelukkig op het fort genoeg aanwezig zijn om de muggenstand op peil te houden.

93.

Doorkijk naar het hijslokaal waarin twee liftkokers aanwezig zijn die werden gebruikt om de kardoezen naar de geschutkoepel te transporteren.

94.

De commandopost waar de commandant tijdens oefening en in oorlogstijd zat. Hij voerde zijn communicatie met 7 spreekbuizen.

95.

De noordelijke verweerde wand in de westelijke geschut-toren.

96.

Nu zit de wand verscholen achter een 360° beeldscherm.

97.

Een mooie doorkijk in de geschutgang vanuit de gewestelijke geschutstoren gezien.

98.

De ruimte van de oostelijke geschutstoren met zicht op de nis (links) waarin de tandwieloverbrenging van de stoommachine naar de geschutkoepel heeft gestaan. Rechts op de verhoging een originele pantsergranaat en rechts daarvan de geschutgang. Achter het kleed een plaquette dat die dag onthuld zou worden.

99.

Lege buskruitcontainer in bruikleen gekregen van het Artilleriemuseum.

100.

Het plafond in de bergplaats lege projectielen. Hierin zijn duidelijk de verankeringen te zien waaraan de rails vast zat voor een loopkat met takel. Deze diende voor het transporteren van de zware projectielen. Zij wogen 216 kg. per stuk.

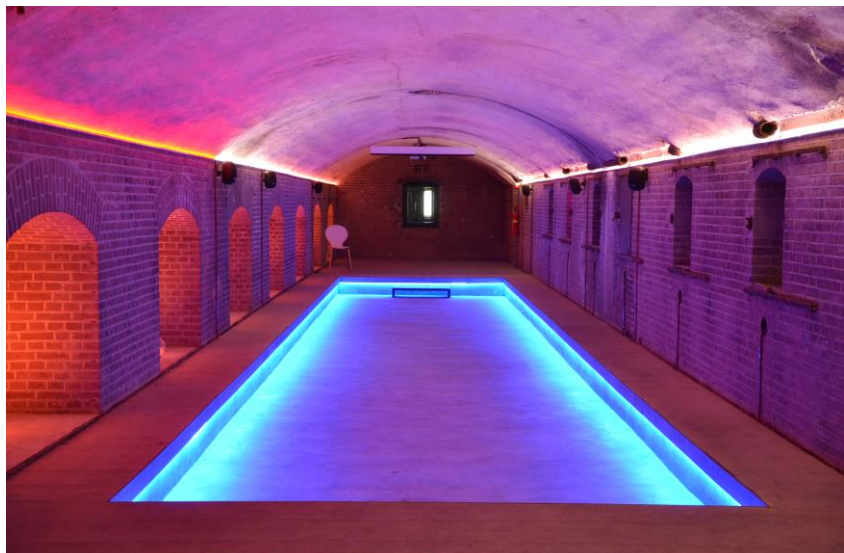

101.

De ruimte waarin het waterreservoir heeft gestaan, anno eind 20ste eeuw. Deze stond op zware ijzeren balken op de steunen die toen links en rechtsonder aan de beide muren nog te zien waren. In de wand rechts zijn de lampnissen te zien van de twee grootste bergplaatsen voor buskruit.

102.

Dezelfde ruimte maar nu anno 2012 met in de linker wand de nissen waarin vroeger de voeding werd opgeslagen. Deze wand is 15,90 meter dik omdat het aan de noordzijde van het fort is gesitueerd. Daar werd de vijand verwacht. Deze ruimte wordt nu als feest-/ vergaderruimte gebruikt.

103.

De noordelijke wand in de manschappenkantine. In het midden zit een gat waardoor de warmte van de kookketels in de manschappenkeuken (achter die muur) naar deze ruimte kon worden afgevoerd.

104.

De zuidelijke wand in de manschappenkeuken met op de achtergrond een kookketel en de bergplaats voor de potten en pannen.

105.

Een nagemaakte kookketel zoals die vroeger in deze keuken heeft gestaan. Nu is het een onderdeel van het Pampus Xperience. Op het scherm in de ketel wordt uitleg gegeven over de keuken met daaraan een spel gekoppeld.

106.

De oostelijke ingang van de escarpgang (sleutelgang) met rechts de restanten van vier privaten. Duidelijk is de sleutelgatvorming te zien van de gang.

107.

Wasplaats manschappen. Links en rechts tegen de wand stonden lange tafels waarop in ronde uitsparingen de waskommen konden worden gezet.

108.

De restanten van een gootsteen in de wasplaats manschappen. Rechts daarvan stond tegen de muur een waterpomp opgesteld

109.

Dit is een loopkat, gevonden bij graafwerkzaamheden in het zuidelijke talud. Het werd in de twee projectielenbergplaatsen gebruikt. Er waren meerdere in gebruik. Zie voor verdere uitleg ook foto 100.

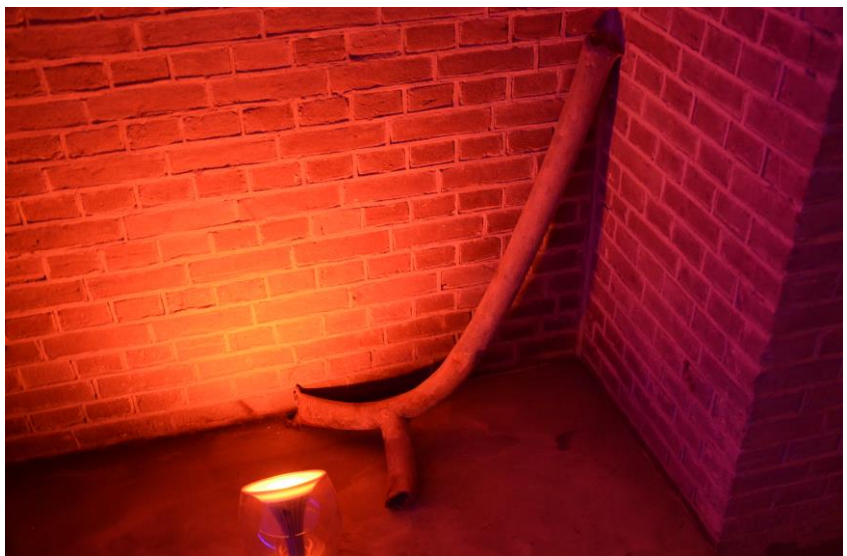

110.

Dit venster is te zien in de kamer van de machinist, het enige venster waar het kozijn nog redelijk compleet is. In alle overige vensters zijn de kozijnen verdwenen.

111.

Deze pijp ligt in een van de nissen in de waterreservoirruimte en behoorde tot het waterleidingsysteem. Het is van lood en van binnen vertind.

112.

Dit is een nest van een winterkoninkje gebouwd op het nest van een boerenzwaluw. Het bevindt zich in een van de ruimtes in het fort.

113.

Dit zijn porseleinen isolatoren en zitten in het plafond van de machinekamer en ook in de smalle verbindingsgang. Hier werden de ongeïsoleerde elektrische draden langs geleid.

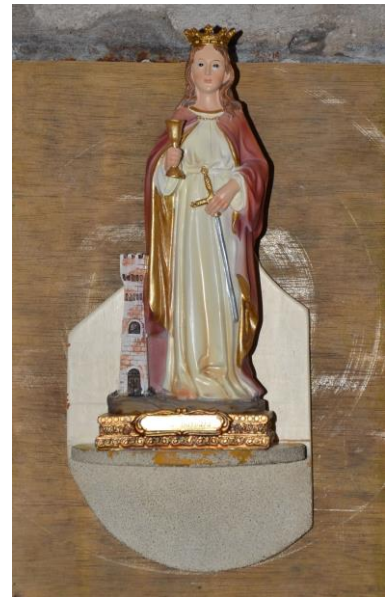
114.

Dit is een bronzen lampfitting. De meeste zijn in de loop der jaren verdwenen. Er bevinden zich nog enkele in het plafond van de geschutgang.

115.

Dit beeldje stelt de heilige Barbara voor. Zij leefde rond het jaar 300 en is patrones van zeer veel beroepen, zoals o.a. de Artillerie.

116.

Dit kanon is geschenken door de Makkumer duikclub "Noordzee". Het is afkomstig van de Duitse voorpostenboot "Dirk van Minden" die in de Eerste Wereldoorlog boven Terschelling op een mijn liep en zonk.

117.

Deze ronde cilinder is de ingang naar de ruimte van de aggregaten. Deze ruimte is in het zuidelijk talud verzonken achter het "Pampuspaviljoen". De aggregaten voorzien het forteiland van stroom.

Dit waren de foto's, u weet nu hoe het fort er tegenwoordig uitziet, maar we laten u nog niet gaan want.....

Hierna krijgt u nog enige foto's te zien van hoe het fort er voor de renovatie uitzag, gevolgd door afbeeldingen van de informatieborden die her en der in het fort zijn opgehangen.

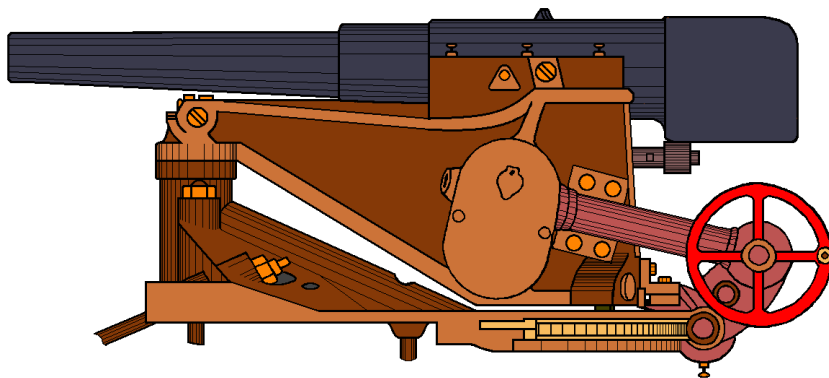
Hierdoor krijgt u ook enigszins de indruk hoe het fort er vroeger heeft uitgezien.

Luchtfoto uit 1932

Luchtfoto uit 2016

*Kanon van 5,7 cm L 25 op een kazemataffuit.
Hiervan stonden in elke pantserstand drie stuks.*

Forteiland Pampus vóór de renovatie

Foto gemaakt 2005

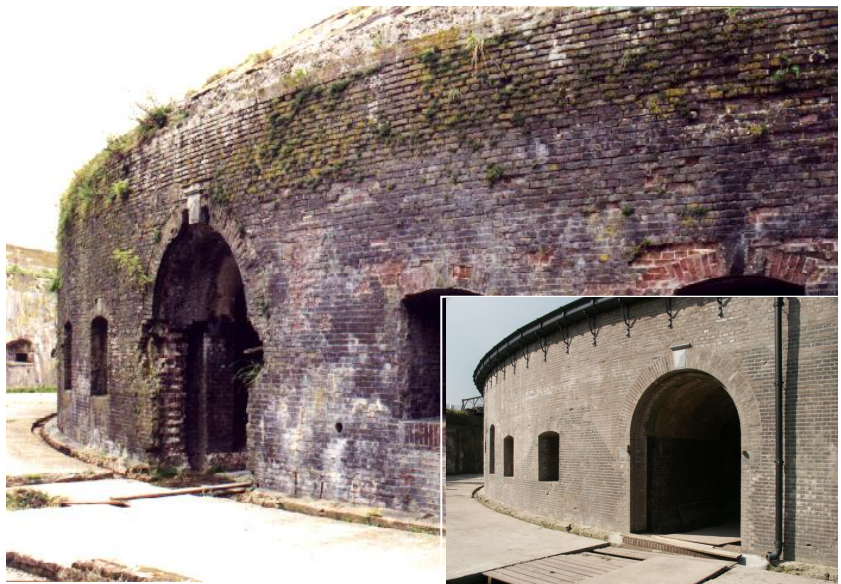
Foto gemaakt 1946

118.
Dit is de entree voor de renovatie.

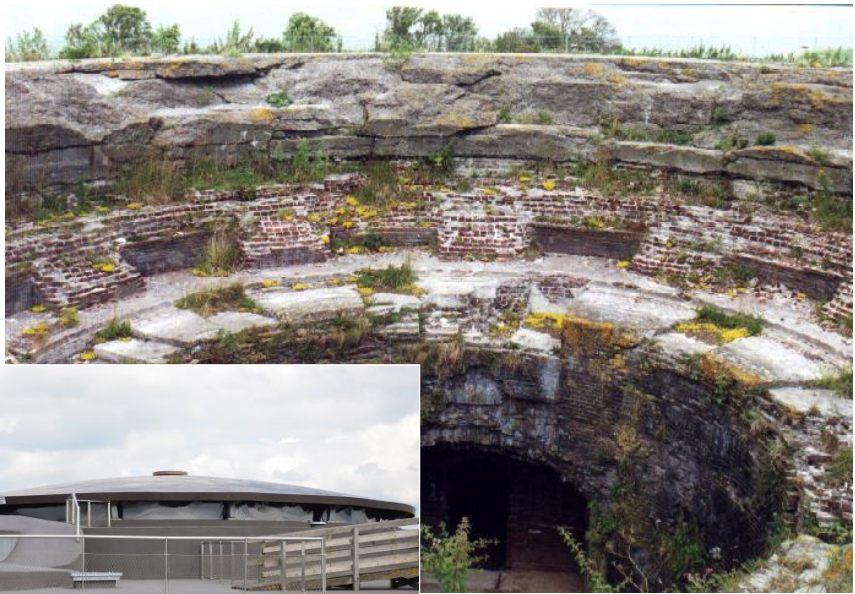
119.
Deze uitkijkpost was oorspronkelijk een aggregaathuisje van de Duitsers. Later werd het een uitkijkpost voor de reddingbrigade en vervolgens werd het een bergruimte omdat het als uitkijkpost niet voldeed.

120.
Dit is de westelijke zijde van het binnenfort met de ingang van de geschutgang.

121.

Een van de twee grote gaten waar vroeger de grote geschutkoepels stonden opgesteld. Thans is er weer een prachtige koepel overheen gebouwd.
(zie inzet)

122.

Hier kijkt u in de westelijke pantserstand. Een weelderige plantengroei. Op zich heel mooi maar o zo funest voor het beton.
Nu is het weer keurig afgedekt. (zie inzet)

123.

Dit is het zuidoostelijke deel van het dak waarop de Duitsers op de gemetselde zuiltjes een plateau hadden geplaatst met een hoge radiozendmast. In het stenen gebouwtje stond de zendapparatuur.

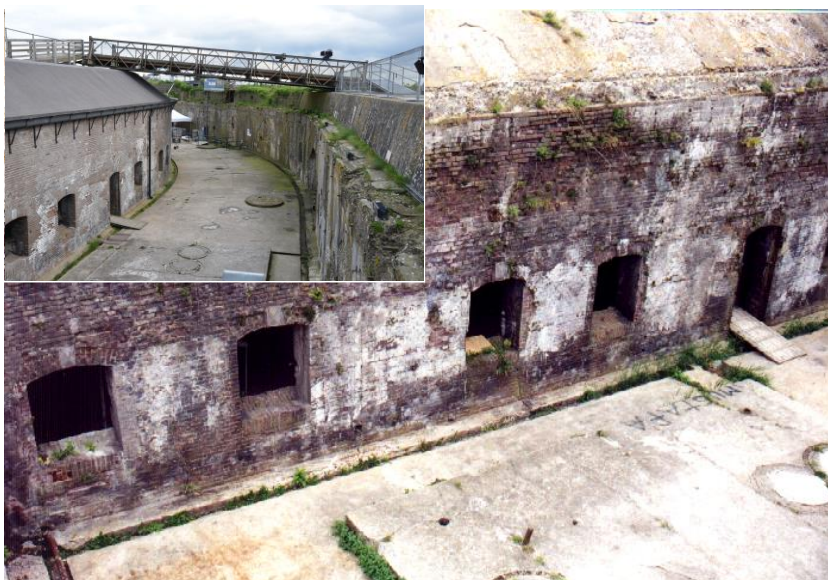
Nu is het helemaal geëgaliseerd. (zie inzet)

124.
U kijkt hier naar de westelijke pantserstand met links daarvan het Pampus-baken voor de scheepvaart.

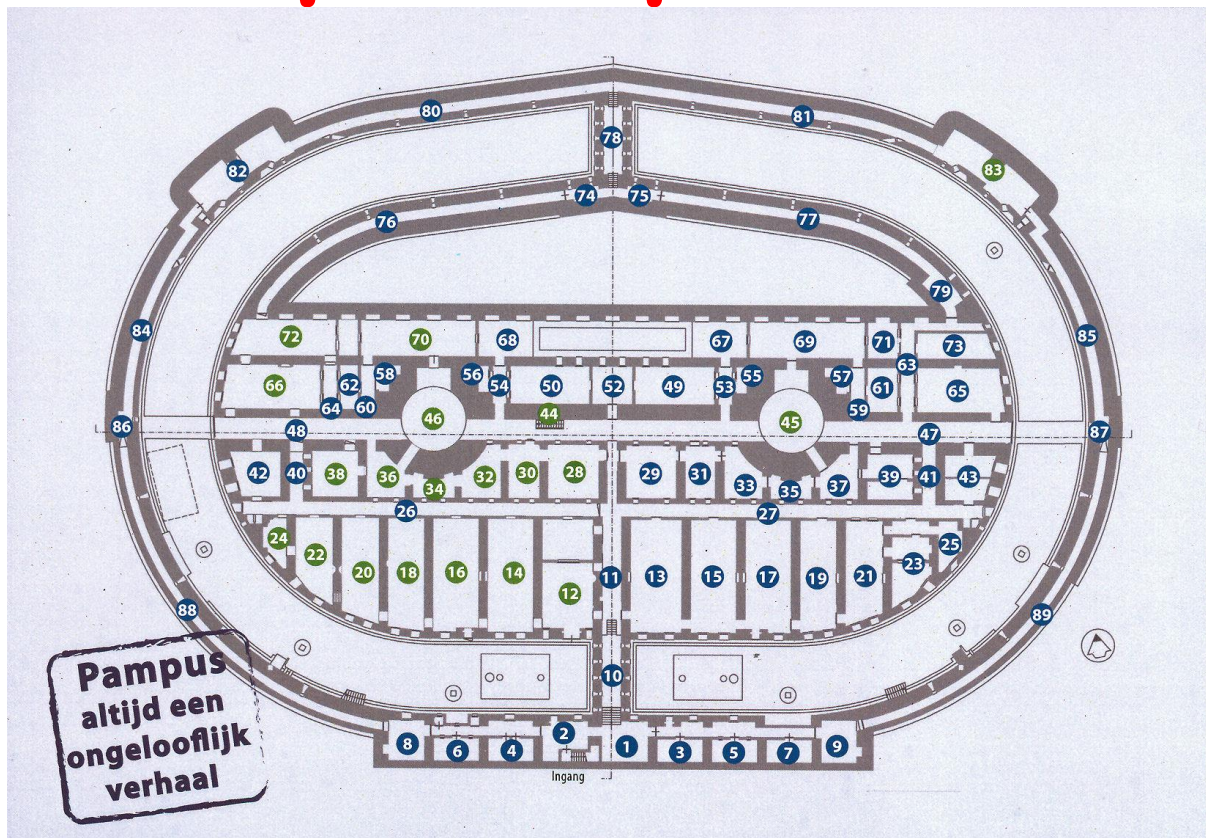
125.
Hier kijkt u naar het westen midden op de noordkant van het binnenfortdak. (zie inzet)

126.
Hier kijkt u in de droge gracht, oostelijk van de zuidelijke poterne. Gezien vanaf de contrescarpmuur.

Pampus-Xperience

127.

In de machinekamer wordt nu het verhaal van de stoominstallatie in beeld en geluid overgebracht. Zelfs zie je de stoom verschijnen in deze ruimte.

128.

In deze manschappen slaapruijnte nummer 14 wordt nu m.b.v. twee beamers in woord en beeld uitleg gegeven hoe Pampus is ontstaan

129.

Deze manschappen slaapruijnte nummer 16 biedt thans de mogelijkheid tot het houden van wisselende exposities.

130.

In deze officiers slaapvertrek nummer 18 wordt nu op een ludieke wijze door middel van beeld en geluid uitleg gegeven waar het gezegde “Voor Pampus liggen” vandaan komt. Je moet er wel bij gaan liggen op de zitzakken.

131.

In dit woonvertrek officieren nummer 20 wordt nu in beeld en geluid over het leven van de soldaten in het fort verteld.

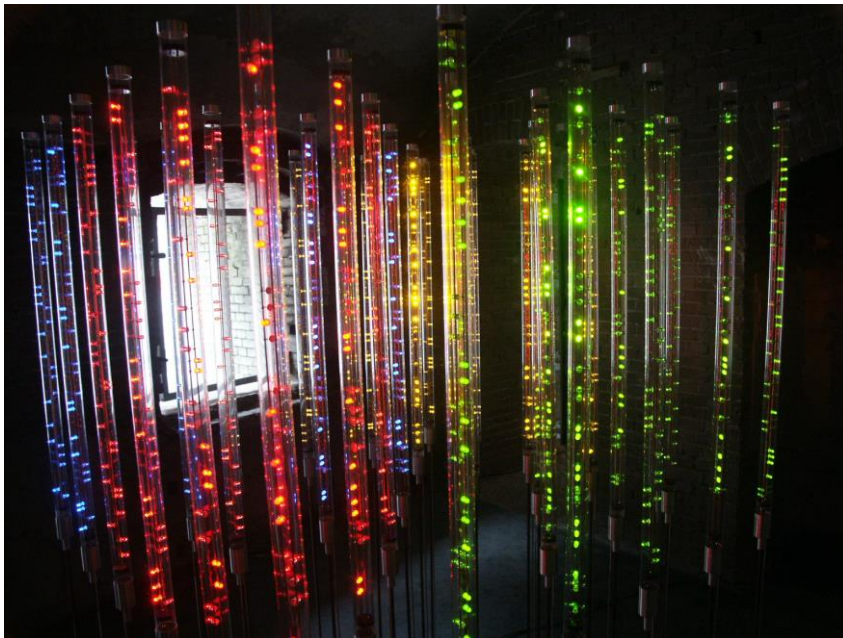

132.

In dit slaap- en werkvertrek van de commandant nummer 22 wordt door het “zwevend” hoofd verteld hoe het de fortwachters toen verging en hoe de huidige fortwachters wonen en leven op Pampus.

133.

In de telegraafkamer, ruimte 24, wordt in beeld en geluid uitleg gegeven over de enige vaste kabelverbinding met de wal en de communicatie vanaf de forten.

134.

De officierskeuken, ruimte 24, biedt thans de mogelijkheid tot het houden van wisselende exposities.

135.

Hier in de manschappenkantine, ruimte 66, schuif je aan bij de soldaten die aan het eten zijn en kom je meer te weten over de belangrijke rol van de dagelijkse maaltijden en de gebruiken in de kantine.

136.

In de manschappenkeuken, ruimte 72a, is een kookketel precies nagemaakt. In de ketel zie je een scherm waarop je soep ziet koken en bij aanraking van dat scherm krijg je te zien en te horen hoe het er vroeger in de keuken aan toe ging. Je kan hier zelfs het eten ruiken.

137.

In deze lege projectielenopslag, ruimte 70, wordt in beeld en geluid uitgelegd welke invloeden de Stelling van Amsterdam heeft gehad op de landschapsinrichting in met name Noord-Holland.

138.

In de Westelijke geschut-toren, ruimte 46a, maak je op een 360° projectie in beeld en geluid kennis met de historie van de Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam.

139.

In de projectielen vulplaats, ruimte 38a, kun je als bezoeker zelf projectielen vullen met “kruit”. Tevens wordt in beeld en geluid uitgelegd hoe men vroeger op een veilige manier met de munitie omging en hoe het allemaal in zijn werk ging.

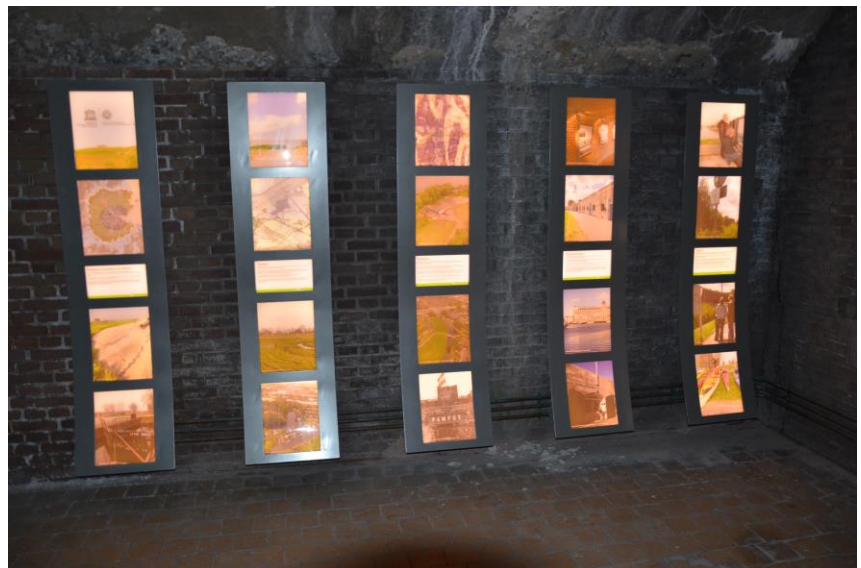

140.

In de Kardoezen vulplaats, ruimte 30, wordt d.m.v. foto's en tekst de grote betekenis van de Unesco Werelderfgoedlijst uitgelegd.

141.

In de gevulde kardoezenopslag, ruimte 32, wordt d.m.v. foto's en tekst uitleg gegeven over de huidige staat en de functie van de Stelling van Amsterdam in de toekomst.

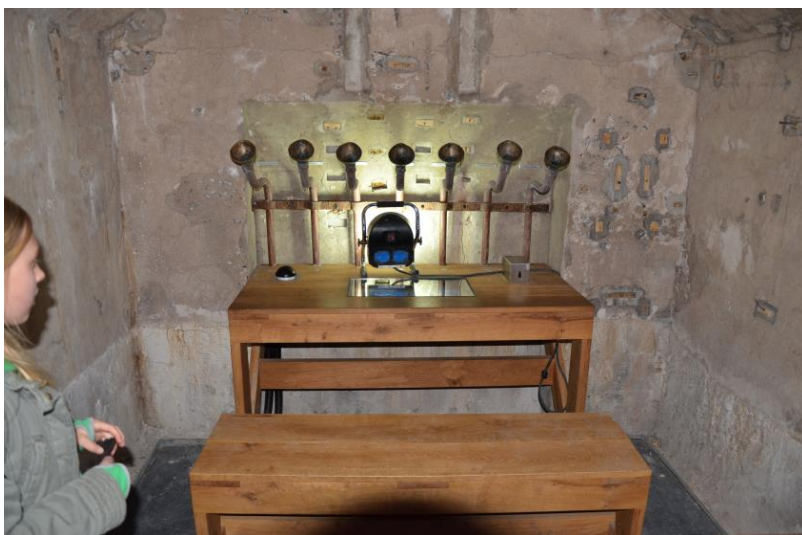

142.

In het hijslokaal, ruimte 34, wordt op een beeldscherm uitgelegd hoe de kardoezenlift werd gebruikt. Als bezoeker kun je nu ook een kardoeszak optakelen.

143.

In de buskruitopslag, ruimte 28, kun je nu het kanon op een van de geschutsafbeeldingen op de muur richten. Dan hoor je de knal van dat kaliber geschut en een korte technische uitleg.

144.

In deze commandoruimte, nummer 44a, zat vroeger de commandant met 7 spreekbuizen voor zijn neus waarmee hij contact had met de belangrijkste ruimtes in het fort. D.m.v. een beeldscherm in de tafel wordt dat allemaal uitgelegd.

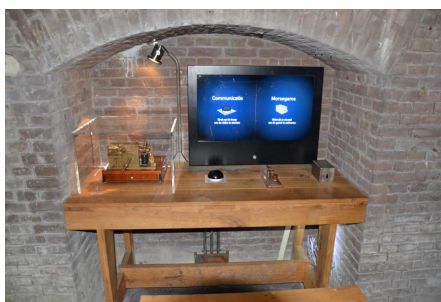
In zeven ruimtes is aan het thema van die ruimte een interactief spel verbonden dat door middel van een

te activeren is.

Soldaten laten vertrekken

Morsebericht maken

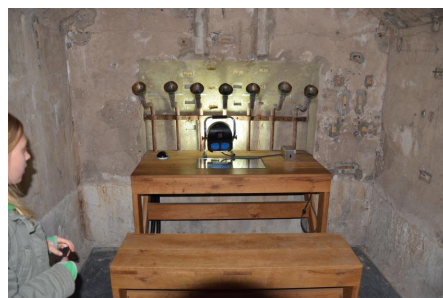
Granaat vullen

Soepborden vullen

MC-vragen beantwoorden

Vuurcommando's geven

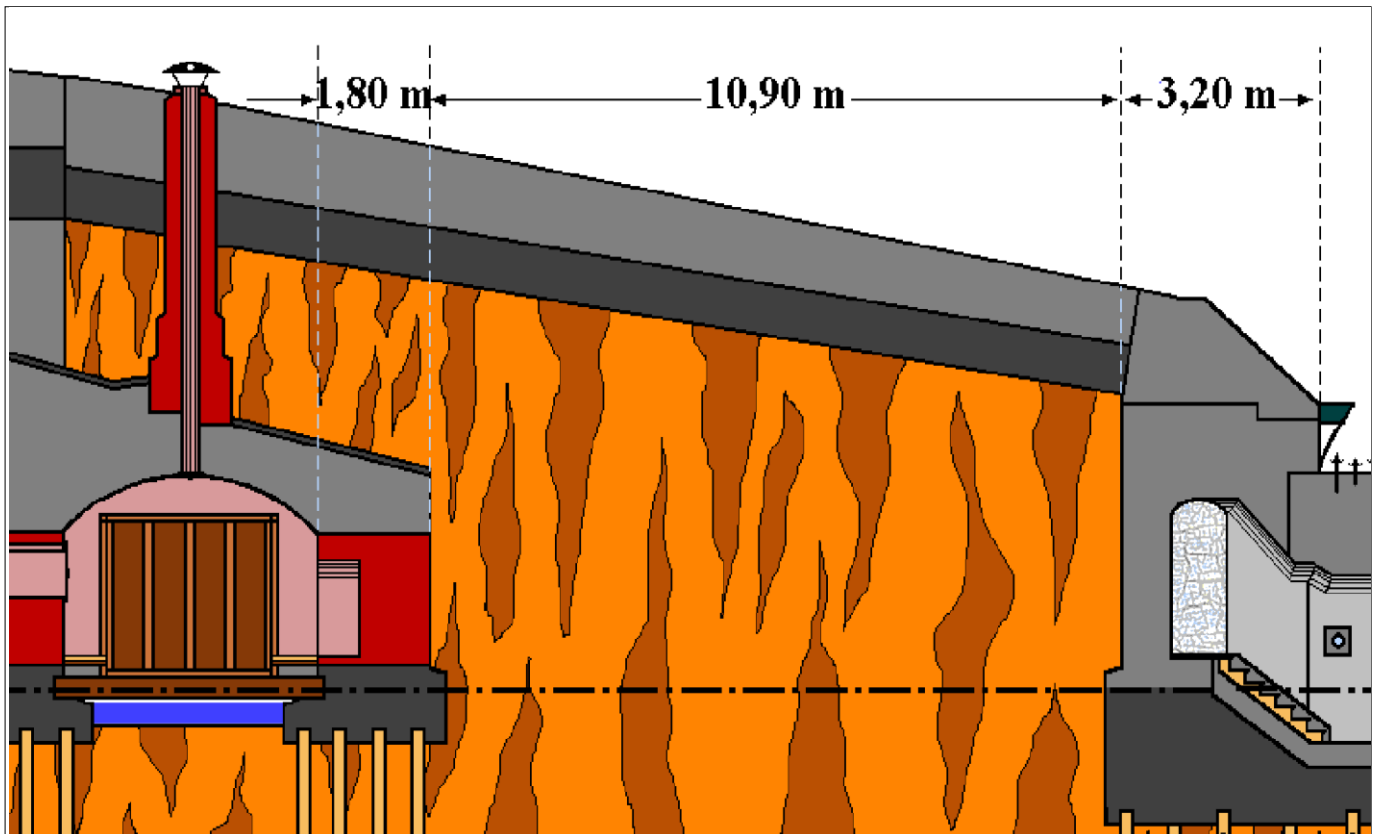

Kardoezenlift bedienen

Informatieborden

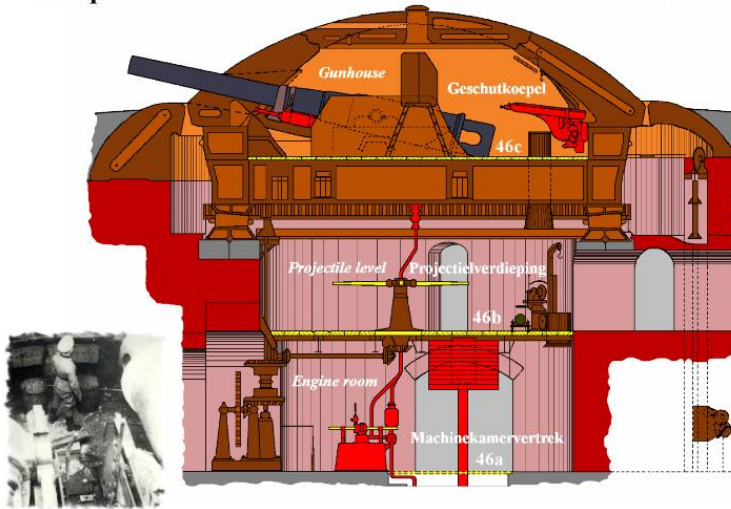
Hierna volgen een aantal verkleiningen van de informatieborden die her en der in en op het fort zijn aangebracht.

Dwarsdoorsnede van de bijna 16 meter dikke muur aan de noordkant van het binnenfort.

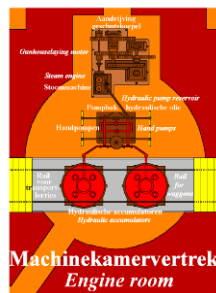
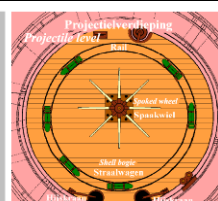
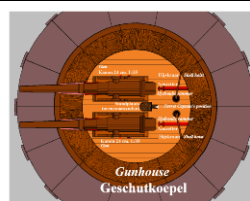
WESTERN TURRET Compartment: 46

WESTELIJKE GESCHUTTOREN Ruimte: 46

© Copyright Stichting Pampus, uitgave 9/2007 PCL

Het Fort aan het Pampus

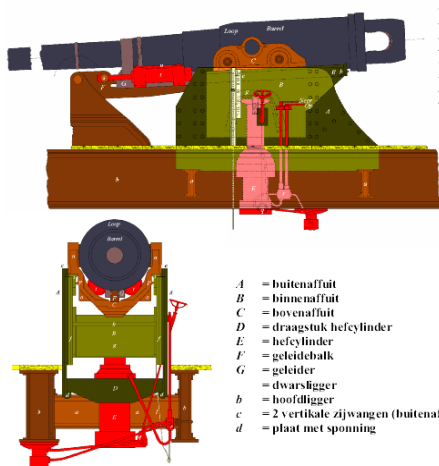
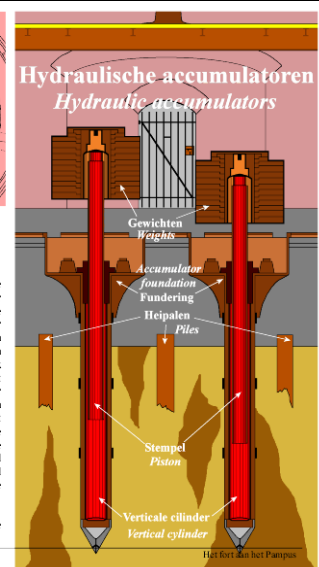
**Machinekamervertrek
Engine room**

Ruimte: 46 Hydraulische accumulatoren

Een hydraulische accumulator is een grote verticale cilinder, waarin een, met een zwaar gewicht, belaste stempel beweegbaar is. Naarmate de minerale olie door de pompen in de accumulator wordt geperst, wordt de stempel uitgedreven en daarmee het zware gewicht opgeheven. Men verkrijgt dan een voorraad vloeistof die onder druk van het gewicht staat. Deze druk is zo groot dat men met de vloeistof onder druk in de accumulator de hydraulische werktuigen, die met een leiding in verbinding staan, in beweging kan brengen. Dit heeft er toe geleid dat men bij de hydraulische inrichtingen op de pantserforten de verschillende werktuigen niet door de pompen beweegt, hoewel de mogelijkheid daartoe bestaat, maar door middel van de onder druk staande vloeistof in de accumulator.

De accumulatoren hebben in deze ruimte onder de glazen houten vloer gezeten.

© Copyright Stichting Pampus, uitgave 9/2007 PCL

Kanon pantserfortartillerie 24 cm L35 zoals er 4 op Pampus hebben gestaan, 2 per koepel

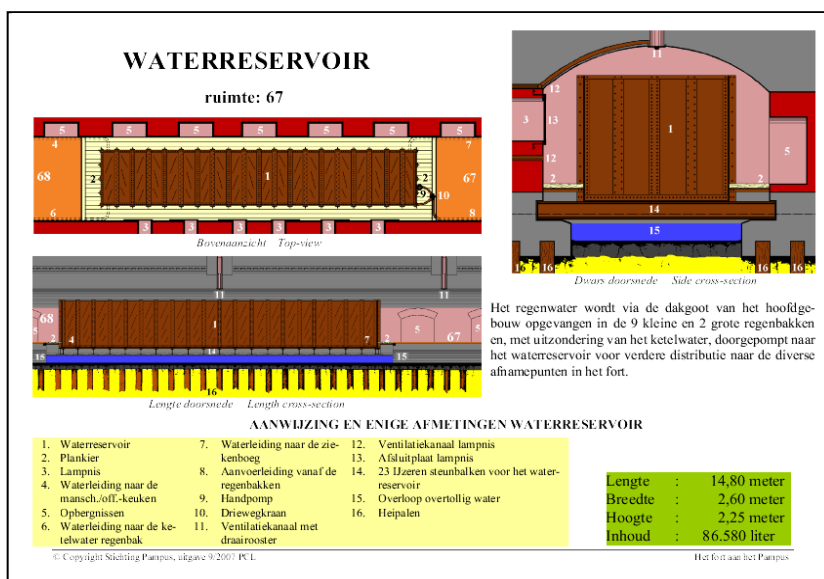
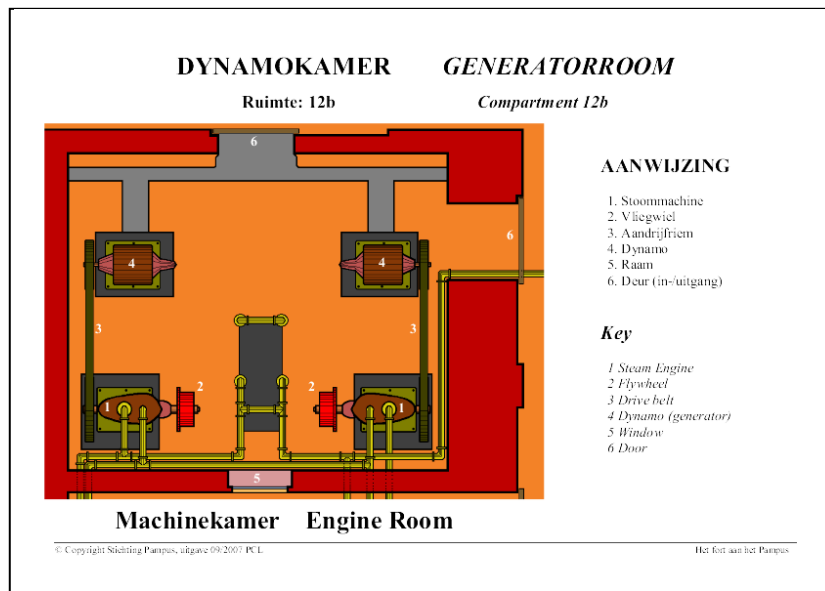
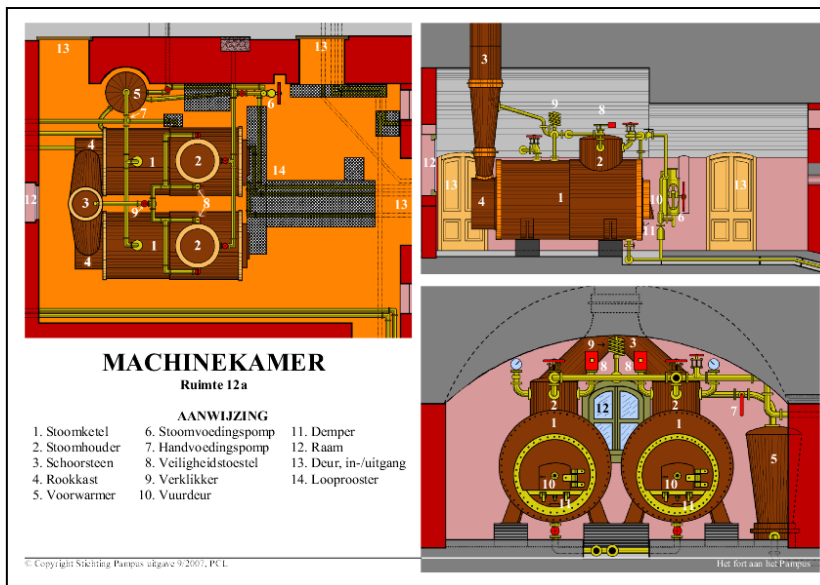
Ruimte 46

- = elevatiehoek-aflaatsplaat
- f = 2 verticale platen (binnenafluit)
- g = verbindingsstuk
- h = hout
- i = T-vormige draagbalk
- k = kokker
- l = verticale arm voor elevatiehoek
- m = hoefijzerkokker
- n = verticale zijstukken bovenafluit
- o = uitsteeksel
- p = klauwen (om het opwippen te beletten)
- q = afsluiter elevatie-inrichting
- r = kleppenkast elevatie-inrichting
- s = bevestigingshout zuigers voor de rem-cylinders
- u = verbindingshuis voor- achter zijde remcylinder

- A = buitenafluit
- B = binnenafluit
- C = bovenafluit
- D = draagstuk hefzylinder
- E = hefzylinder
- F = geleidebalk
- G = geleider
- = dwarsligger
- b = hoofdligger
- c = 2 verticale zijwangen (buitenafluit)
- d = plaat met spanning

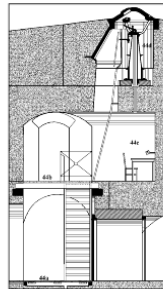
© Copyright Stichting Pampus, uitgave 9/2007 PCL

Het Fort aan het Pampus

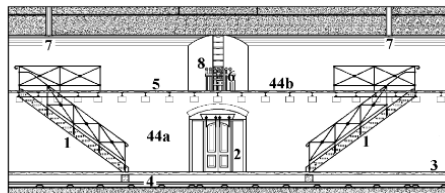
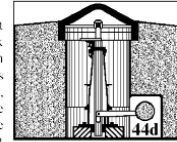
COMMANDOPOST MET OBSERVATIEKOEPEL

Ruimte: 44c en 44d

Links ziet u een dwarsdoorsnede van het middelpunt van het fort met drie etages. Het dak is daar rechts van de commandopost 6 meter dik beton. De geschutgang (44a) is in tweeën verdeeld door een tussenvloer (44b). Via deze verdieping konden de kanonniers vanaf de begane grond, door middel van de twee opklapbare trappen, bij hun geschut komen. Op de tussenvloer is een nis, dat is de commandopost (44c), daar zat in oorlogstijd of bij een oefening de commandant die met behulp van zeven spreekbuizen contact had met de twee machiniekamers in de geschuttorens, de dynamokamer, de twee pantserstands achter het grote geschut en de twee zoeklichtruimten.

Boven de commandopost was de observatiekoepel/waarnemingskoepel (44d). Dit was een gepantserde hefkoepel waarvan het hefmechanisme door middel van een contragewicht (zie tekening rechtsboven) op en neer kon worden bewogen. Hierin zat de waarnemer die met een afstandskijker de vijand kon waarnemen om vervolgens de afstandgegevens door te melden aan zijn commandant, ten behoeve van de torencommandanten, waarna het geschut gericht kon worden.

AANWIJZING

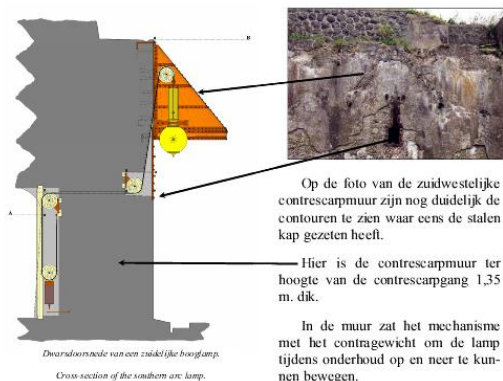
1. Opklapbare trap
2. Portaalgang
3. Houten opklapbare vloer
4. Rail voor de lorries
5. Tussenvloer
6. Trap naar observatiekoepel
7. Ventilatiekoker
8. Zeven spreekbuizen

© Stichting Pampus, uitgave 10/2007/PCL

Met een andere Tussen

Zuidelijke booglamp

Locatie: zuidwestelijke contrescarpmuur

Op de foto van de zuidwestelijke contrescarpmuur zijn nog duidelijk de contouren te zien waar eens de stalen kap gezeten heeft.

Hier is de contrescarpmuur ter hoogte van de contrescarpgang 1,35 m. dik.

In de muur zat het mechanisme met het contragewicht om de lamp tijdens onderhoud op en neer te kunnen bewegen.

In de droge gracht waren vier booglampen aanwezig. Twee op de zuidelijke en twee op de noordelijke contrescarpmuur. Ze waren alle vier, met uitzondering van het bewegingsmechanisme, hetzelfde.

De kap, die van geklonken staalplaat was gemaakt, hing vanaf de onderkant gemeten 2,85 boven A.P.. De hoogte van de kap was 1,37 m. en de straal was 1,06 m.

De kap was zo groot om de lichtschijn van de lamp naar boven af te schermen zodat alleen de vloer van de droge gracht werd verlicht.

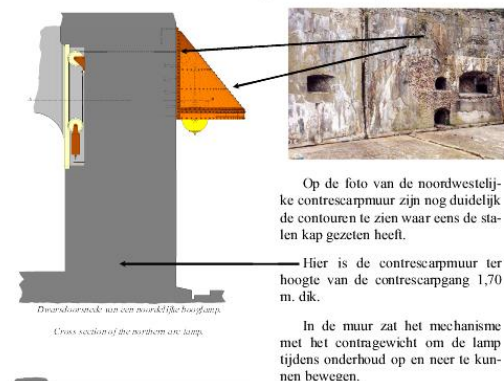
Bovenansicht vanaf de onderbroken lijn A-B op grote schaal.
Plan view from the pocket line A-B on the large drawing above.

© Copyright Stichting Pampus, uitgave 10/2007/PCL

Het fort aan het Pampus

Noordelijke booglamp

Locatie: noordwestelijke contrescarpmuur

Op de foto van de noordwestelijke contrescarpmuur zijn nog duidelijk de contouren te zien waar eens de stalen kap gezeten heeft.

Hier is de contrescarpmuur ter hoogte van de contrescarpgang 1,70 m. dik.

In de muur zat het mechanisme met het contragewicht om de lamp tijdens onderhoud op en neer te kunnen bewegen.

De kap, die van geklonken staalplaat was gemaakt, hing vanaf de onderkant gemeten 2,85 boven A.P.. De hoogte van de kap was 1,37 m. en de straal was 1,06 m.

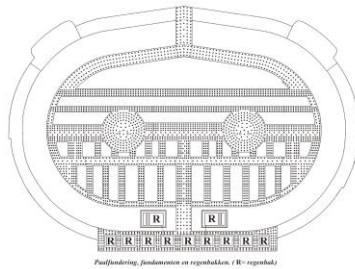
De kap was zo groot om de lichtschijn van de lamp naar boven af te schermen zodat alleen de vloer van de droge gracht werd verlicht.

In de droge gracht waren vier booglampen aanwezig. Twee op de zuidelijke en twee op de noordelijke contrescarpmuur. Ze waren alle vier, met uitzondering van het bewegingsmechanisme, hetzelfde.

© Copyright Stichting Pampus, uitgave 10/2007/PCL

Het fort aan het Pampus

De aanleg van het eiland Pampus

Er zijn volgens het bouwboek van 10 juli 1889 bij het heien 8 proefpalen gebruikt met een gezamenlijke lengte van 110 meter en 3860 palen, van vermoedelijk dennenhout, met een lengte van 11 meter per paal om het fort te dragen.

Volgens de tekening hierboven, dat een kopie is van het originele palenplan, zijn het er 3852. Tel ze maar na !!

Alleen al onder elke geschutten zaten 177 palen. Wat opvalt op de tekening is dat onder de contrascarpmuur en de droge gracht niet geheel is.

Volgens het bovengenoemde bouwboek moesten de palen onder de bast op 1 meter van de kop een omtrek van niet minder dan 0,85 en aan de punt niet minder dan 0,4 meter hebben.

Er werd een draadversterkte paal gebouwd met een oppervlakte van ongeveer 5/4 hectare, 15.000 kubieke meter stb en klei werd verspreid en afgevoerd.

Vervolgens werd de paal vol gezeerd met ongeveer 45.000 kubieke meter zand, afkomstig van het Middelrand voor Middelburg.

Na een inleidingsperiode werd de oever van de gracht geheel afgegraven en werd het vrijgekomen zand gebruikt om het plein te verhogen.

In de centrale hal werd geheel en al uiteindelijk het fort met 200 m muren gebouwd. Het fort stond op 10 meter uit de wal van de oostelijke oever van 475 meter lang die diende als gracht. Het fort was ook een landingsplaats van vijandelijke schepen te verhinderen. De top van deze gracht ligt momenteel ongeveer 25 cm onder het waterpeil.

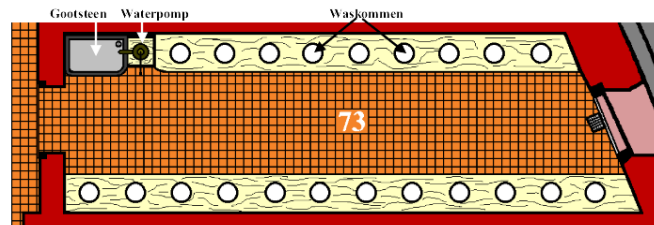
Er werd 25-275 kubieke meter beton gebruikt voor de bouw van het contrascarpmuur, de contrascarpmuur, droge gracht, poorten en het dak van het hoofdgebouw en 2026 kubieke meter metselwerk voor de muren van het hoofdgebouw en het overige metselwerk.

Eerste vloerplan (m)

Lengte (m)	285,00	Breedte (m)	10,00
Breedte (m)	10,00	Lengte (m)	285,00
Oppervlakte (m²)	2850,00	Oppervlakte (m²)	2850,00

© Stichting Pampus, uitgave 1/2007/PCL

Het Fort aan het Pampus

73 Waslokaal voor manschappen

Op lange tafels langs de wanden zaten 21 waskommen in ronde gaten. De kommen moesten bij de pomp gevuld worden waarna men de waskom in een gat in de tafel kon plaatsen om zich te wassen. Na de wasbeurt kon de kom gekanteld worden om hem in een afvoergoot onder de tafels leeg te laten lopen.

© Copyright Stichting Pampus, uitgave 9/2001, PCL

Het Fort aan het Pampus

Kanon van 88 mm scheepsgeschut

Dit kanon werd door de Makkumer duikclub "Noordzee" in augustus 1987 zo'n vijf tot zes mijl boven Vlieland van een gezonken Duits oorlogsschip uit de Eerste Wereldoorlog geborgen.

Het gaat om een kanon van de Duitse voorpostenboot "Dirk von Minden". Dit scheepje vertrok op 29 november 1917 van Borkum, in konvooi met de drie onderzeeboten UB-61, UB-64 en UB-75 en de mijnenlegger UC-49.

Bij zware storm, waardoor de schepen hun mijneveeapparatuur niet konden gebruiken, liep de UB-61 's avonds om negen uur boven Terschelling op een mijn. De onderzeeër verging met man en muis.

De "Dirk von Minden" probeerde nog hulp te bieden, maar liep toen zelf ook op een mijn en ging om 22.35 uur op 53°20' N/04°56' O ten onder. Van de 22 bemanningsleden konden er 6 worden gered.

De enige connectie met Pampus is dat dit kanon net als het Pampusgeschut ook van de Duitse firma Krupp afkomstig is.

Technische specificatie:

Het gaat om een kanon van 88 mm scheepsgeschut. Later werd dit type na diverse modificaties het door de geallieerde gevreesde "Flak"-geschut en werd het o.a. ook (in aangepaste vorm) op de Duitse Tigertanks gebruikt.

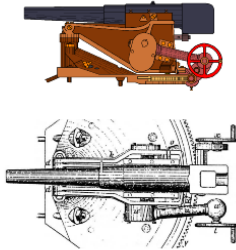
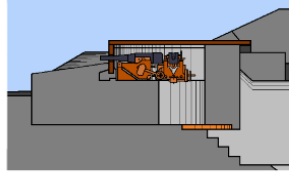
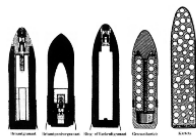
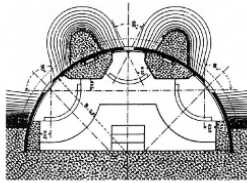
Looplengte:	3,96 m	Aandrijflading:	2,82 kg
Gewicht van de loop was:	1230 kg	Mondingssnelheid:	790 m/s
Trekken:	32 (1,05 mm diep x 5,4 mm)	Werkdruk:	2750 kg/cm²
Velden:	3,2 mm	Maximale schootsafstand:	14,175 m/43,5°
Gewicht projectiel:	9 kg	Plafond:	9700m/80°

Een voorpostenboot was een klein korvet (vaak een omgebouwde vissersboot) dat o.a. de onderzeeboten, bij het verlaten of binnenvaren van een haven, veilig door de mijnevelden moest loodsen.

© Copyright Stichting Pampus uitgave 11/2007/PCL

Het Fort aan het Pampus

Oostelijke pantserstand

Technische gegevens kanon van 6 cm Minimaal Schietgat

Herkomst:	Friedrich Krupp AG, Essen
Jaar van invoering:	1895
Type:	Getrokken achterlaadkanon, snelvuurgeschut
Aantal per pantserstand:	3 stuks
Metaal:	Kanon: staal. Affuit: staal en (giet)ijzer
Kaliber:	5,7 cm
Maximum elevatie/declinatie:	10°/3°
Lengte van de vuurmond:	1,425 meter (= 25 in kalibers)
Gew. van het kanon met sluitstuk:	183 kilogram
Ontstekingswijze/-middel:	Ingericht voor messing kardoeshuls/ met slagpijnsluitstuk
Grootste dracht:	Kartets 400 m; brisantgranaat 3500 m; brisantpantsergranaat 2900 m
Max. schootsbereik tegen pantser:	1500 m

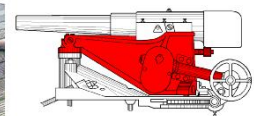
Het geschut diende voor de nabijverdediging van het fort.

© Copyright Stichting Pampus, uitgave 11/2007 PCL

Het Fort aan het Pampus

Oostelijke pantserstand

Kazemat-affuit, onderdeel van een kanon van 5,7L25

Het gearceerde gedeelte is de gevonden kazemat-affuit.
The shaded area is the casemate mounting.

Dit affuit is tijdens de zware storm op zondag 27 oktober 2002 door de fortwachters Eric en Nanette gevonden ergens langs de basaltoring.
De storm veroorzaakte een enorme opstuwung van water richting het noordoosten waardoor het eiland Pampus zodanig droog kwam te liggen dat zelfs de stortsteenkade rond het eiland droog kwam te staan.
Tijdens een rondgang over die stortsteenkade deden ze deze geweldige ontdekking.

Normaal gesproken hoort er op de vindplaats ongeveer anderhalve meter water te staan.

Op woensdagochtend 30 oktober 2002 is met behulp van de kraan van een, toevallig passerende Rijkswaterstaathoot, het affuit boven water gehaald en op het eiland gezet.

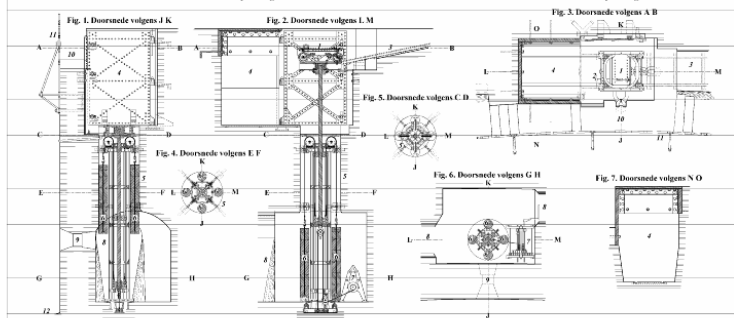
© Copyright Stichting Pampus, uitgave 11/2007 PCL

Het Fort aan het Pampus

Opstelling oostelijk zoeklicht

Verticale doorsnede op de figuren 3 - 6

Horizontale doorsnede op de figuren 1 en 2

AANWIJZING

- Verrijdbaar plateau. Hierop stond het zoeklicht
- Rem
- Draagbaar spoor
- Gepantserde opbergruimte zoeklicht. De staalplaten waren 5 en 7 cm dik
- Schacht met hefinstallatie
- Contragewichten met een totaal gewicht van 1400 KG.
- Handlier om de hefinstallatie te bedienen
- Contrescarpgang, ook wel sleutelgang genoemd
- Schietgat
- Omloop op de contrescarpmuur
- Balustrade van de omloop
- Droge gracht

© Stichting Pampus, uitgave 11/2007 PCL

Het Fort aan het Pampus

MITRAILLEUR M.90 GARDNER

Ruimte: 83a/b

In deze twee ruimten - de wachtlokalen van de contrescarpkoffer - stond onder andere in elk wachtlokaal een mitrailleur opgesteld.

De M.90 Gardner mitrailleur is een wapen met twee vuurkamers en twee lopen gemonteerd op een kazematafuit.

Met enige inspanning kon met dit wapen 200 tot 250 schoten per minuut bereikt worden. De vuursnelheid was afhankelijk van het tempo waarmee de slinger werd rondgedraaid.

In het fort stonden totaal vier van deze wapens opgesteld. Twee per contrescarpkoffer waardoor de droge gracht met kruisvuur kon worden bewaakt.

Zou u ziet is een gedeelte van de kazematafuit, waar de mitrailleur op gemonteerd was, nog aanwezig tegen de buitenmuur.

Voor het overige stond in elke ruimte een kachel, een paar bedden, tafel en stoelen voor het wachtpersoneel dat niet daadwerkelijk op de omloop van de contrescarpmuur als schildwachter op post stond en er was in elke koffer een privaat aanwezig.

© Stichting Pampus, ingesprekt 1999/1

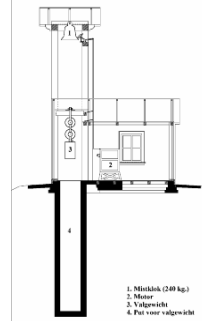
De Fortwachter/Pampus

Mistklokhuisje

Het huisje stond op een stenen fundering en was opgetrokken uit grenenhout voor het buitenwerk en vurenhout voor het binnenwerk.

De ramen, deur, dorpels en vloerribben waren van eikenhout.

Het huisje was voorzien van een zelfwerkende mistklok om in geval van mist of bij slecht zicht het scheepvaartverkeer te kunnen waarschuwen. Want het eiland was en is nog steeds een obstakel.

1. Mistklok (200 kg)
2. Motor
3. Valgewicht
4. Put voor valgewicht

Zelfwerkende mistklok

De werking berustte op een motor dat met een valgewicht werd aangedreven. De valhoogte onder de klokcenteren was ongeveer 6,40 m. (die put is nog aanwezig en voor de veiligheid afgedekt). Een valperiode duurde 1,5 uur zonder te worden opgewonden.

In het bouwbesluit staat het volgende over het opwinden van de klok:

"Het verrichten van een volle opwindings moet door 1 man aan de opwindkruk, zonder aflossing en zonder buitengewone krachtsinspanning, in hoogstens 20 minuten kunnen geschieden."

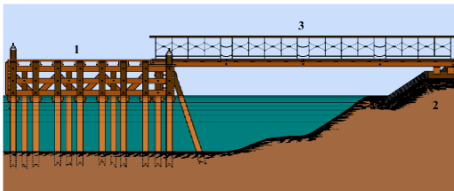
Onder gunstige omstandigheden moest het klokgeluid op een afstand van 3500 m. hoorbaar zijn.

Het karakter was 20 slagen per minuut verdeeld in 10 groepen van 2 met een interval van 4 seconden tussen de groepen.

© Stichting Pampus, ingesprekt 1999/1

De Fortwachter/Pampus

Steiger

De steiger lag oorspronkelijk enige meters oostelijk van de huidige T-steiger. Boven de waterlijn zie je bij het begin van het talud (ter hoogte van het terras) het verhoogde basaltgedeelte waar de loopbrug met een kant op rustte. Vanaf dat basaltgedeelte zijn enige meters oorspronkelijke bestrating blootgelegd.

De steiger bestond uit:

1. Een eikenhouten steigerhoofd lang 7,7 m., breed 4,3 m. vrijstaande in de zuidelijke doorgang van de stortsteenrade. Het dek lag 1,4 m. boven A.P.
2. Een landhoofd van klei met basaltbekleding op de stortsteenbodem en het zekkerend glacijs met een lengte van 10 m. en breedte 4 m.
3. Een eikenhouten loopbrug voor de verbinding tussen het steigerhoofd en het landhoofd lengte 14 m. en breed 1,4 m.

Deze loopbrug lag los op beide hoofden, zodat in tijd van oorlog de brug het talud opgetrokken kon worden.

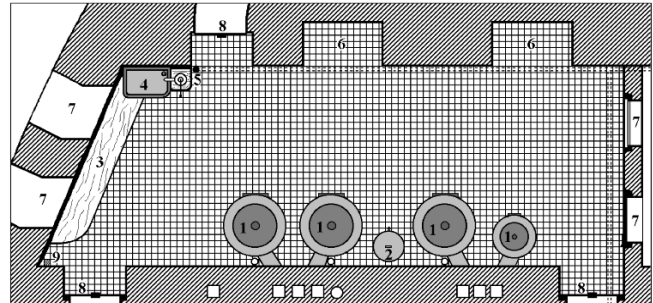
De foto dateert van omstreeks 1930 en komt uit het familiealbum van de laatste fortwachter Ham Alberts. Hierop is het steigerhoofd ende loopbrug goed te zien.

© Stichting Pampus, ingesprekt 1999/1

De Fortwachter/Pampus

Manschappenkeuken *Enlisted men's kitchen*

Ruimte 72a *Compartment 72a*

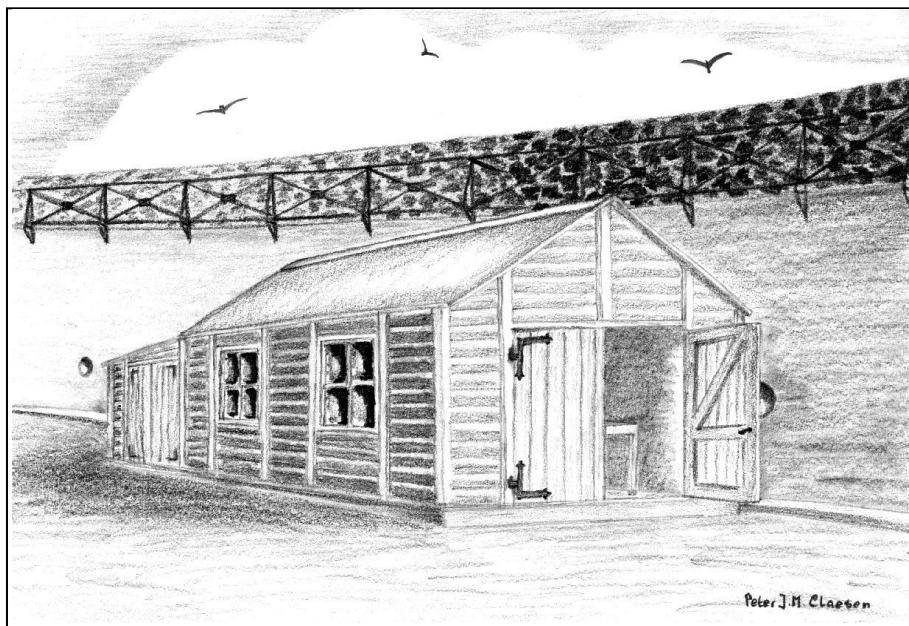

1. Kookketels	Coppers	4. Gootsteen	Sink	7. Raam	Window
2. Warmwatervat	Hot-water container	5. Waterpomp	Water pump	8. Deur	Door
3. Werktafel	Kitchen table	6. Opbergkast(nis)	Larder alcove	9. Afvoerput	Drain

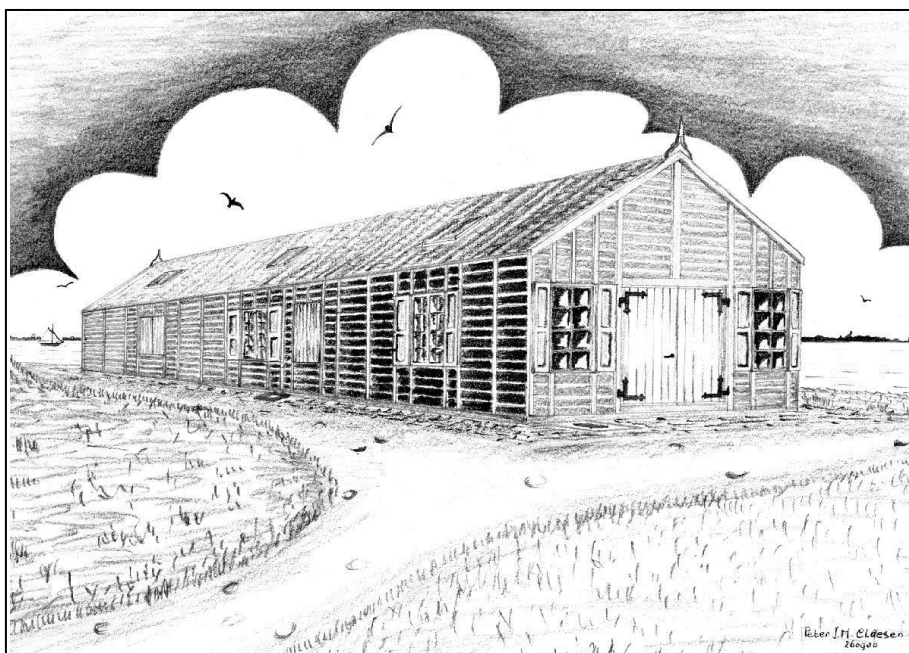
© Stichting Pampus, ingesprekt 1999/1

De Fortwachter/Pampus

TWEE LOODSEN

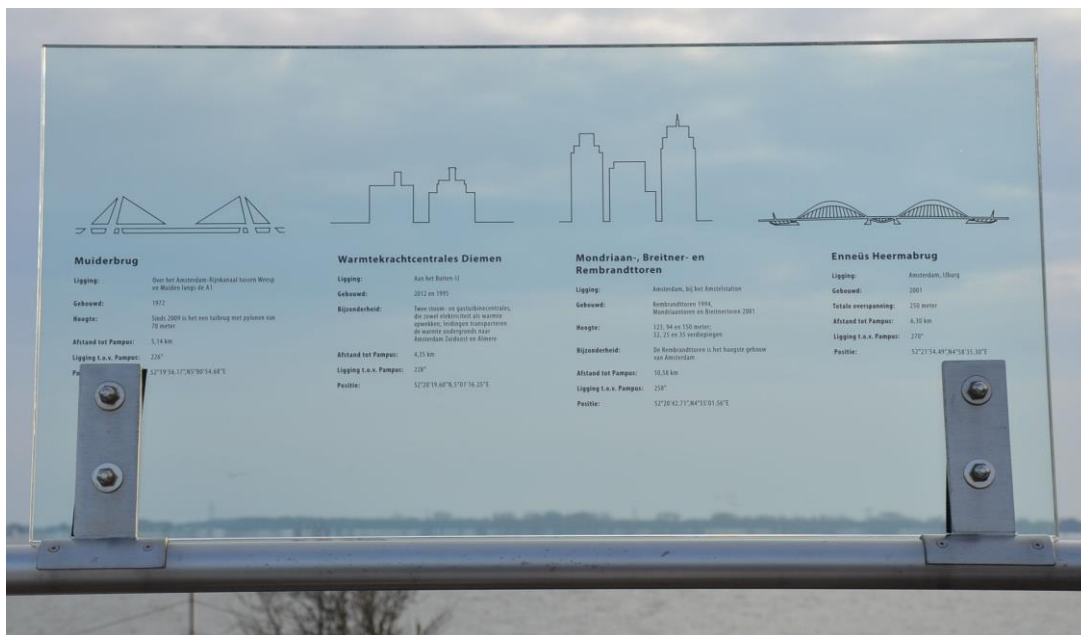

Berg- en timmerloods

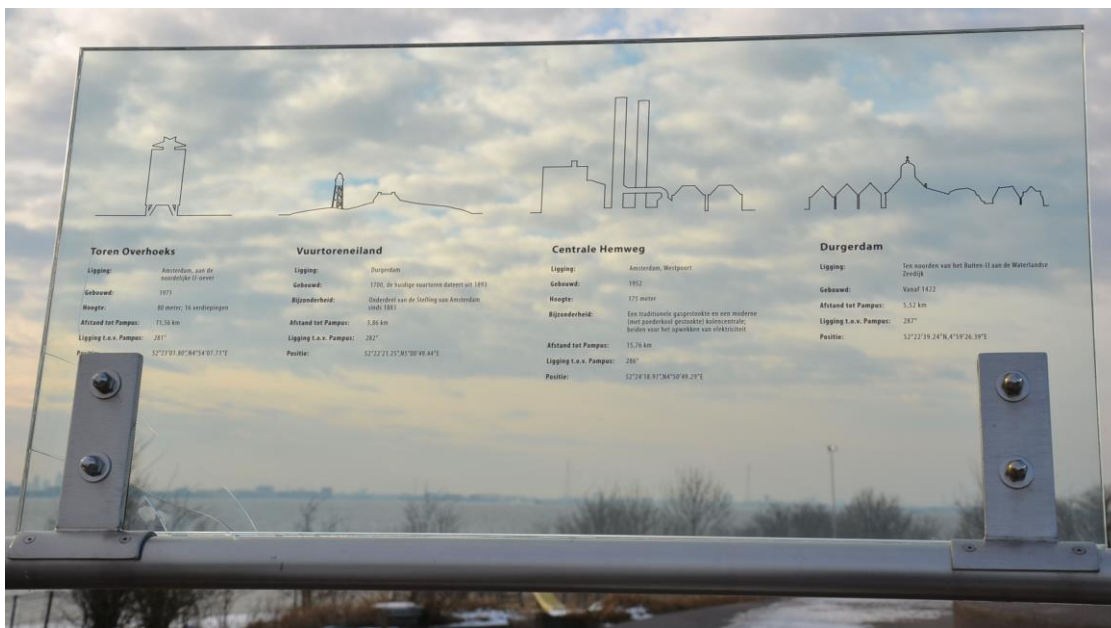

De artillerie-uitrustingloods

Beide loodsen bestaan niet meer, de berg- en timmerloods stond in de droge gracht en is in de loop der jaren in de kachel verdwenen en de andere loods stond op het westelijk talud en is in 1932 tijdens een uitslaande brand verloren gegaan.

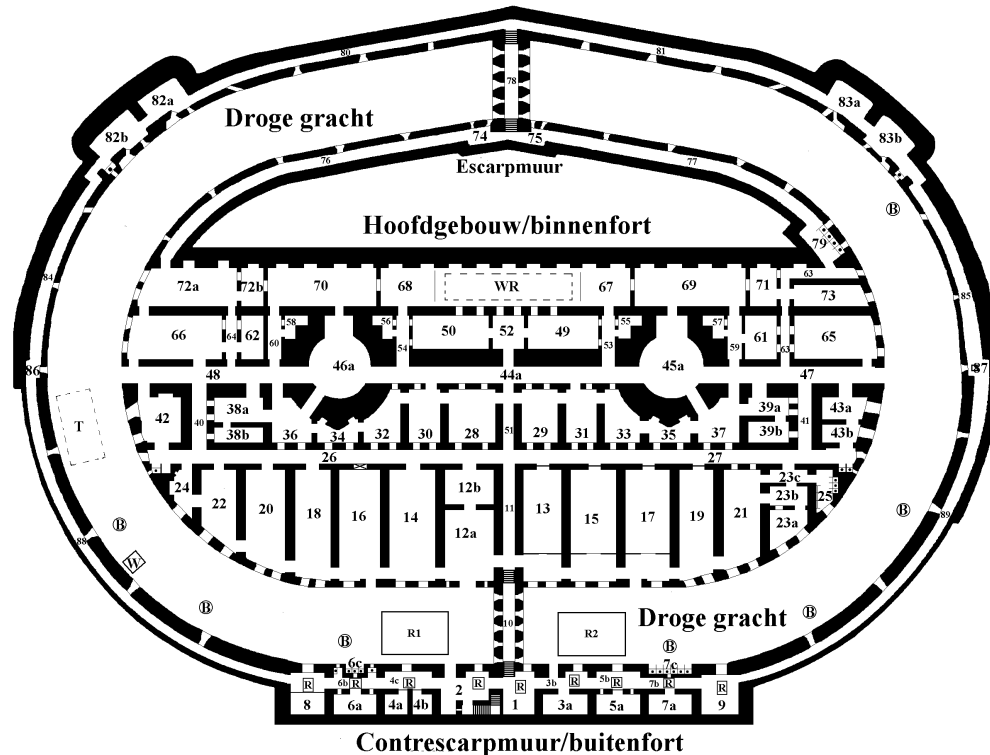

Deze borden laten op het dak zien wat je aan de horizon ziet.

Deze borden laten op het dak zien wat je aan de horizon ziet.

Plattegrond begane grond van het fort aan het Pampus

1. Wachtklokaal	29. Buskruitopslag	65. Manschappenslaapvertrek
2. Wachtklokaal, ingang fort	30. Kardoezen vulplaats	66. Kantine
3a. Steenkolenbergplaats	31. Kardoezen vulplaats	67. Levensmiddelenopslag
3b. Contrescarpgang	32. Gevulde kardoezenopslag	68. Levensmiddelenopslag
4a. Arrestantencel	33. Gevulde kardoezenopslag	69. Lege projectielenopslag
4b. Arrestantencel	34. Hijslokaal	70. Lege projectielenopslag
4c. Contrescarpgang	35. Hijslokaal	71. Lampenbergplaats
5a. Bergplaats	36. Gevulde projectielenopslag	72a. Manschappenkeuken
5b. Contrescarpgang	37. Gevulde projectielenopslag	72b. Bergplaats keuken
6a. Politiekamer	38a. Projectielen vulplaats	73. Waslokaal
6b. Contrescarpgang	38b. Buskruitopslag	74. Portaal westelijke escarpgang
6c. Privaat	39a. Projectielen vulplaats	75. Portaal oostelijke escarpgang
7a. Steenkolenbergplaats	39b. Buskruitopslag	76. Westelijke escarpgang
7b. Contrescarpgang	40. Tussengang	77. Oostelijke escarpgang
7c. Privaat	41. Tussengang	78. Noordelijke poterne
8. Werkplaats	42. Officierskeuken	79. Privaat escarpgang
9. Smederij	43a. Vertrek SMJR. en foerier	80. N.W. contrescarpgang
10. Zuidelijke poterne	43b. Machinistenvertrek	81. N.O. contrescarpgang
11. Tussengang	44a. Gang met nis	82a/b. Westelijke wachtvertrekken
12a. Machinekamer	45a. Oostelijke toren(machine)vertrek	83a/b. Oostelijke wachtvertrekken
12b. Dynamokamer	46a. Westelijke toren(machine)vertrek	84. Westelijke contrescarpgang
13. Manschappenslaapvertrek	47. Oostelijke geschutsgang	85. Oostelijke contrescarpgang
14. Manschappenslaapvertrek	48. Westelijke geschutsgang	86. Westelijke zoeklichtruimte ¹⁾
15. Manschappenslaapvertrek	49. Buskruitopslag	87. Oostelijke zoeklichtruimte
16. Manschappenslaapvertrek	50. Buskruitopslag	88. Z.W. contrescarpgang
17. Manschappenslaapvertrek	51. Tussengang	89. Z.O. contrescarpgang
18. Officiersslaapvertrek	52. Portaal	
19. Onderofficiersslaapvertrek	53. Tussengang	B. Beerputten
20. Woonvertrek officieren	54. Tussengang	R. Regenbakken
21. Ziekenzaal	55. Patronenopslag	R1. Regenbak ketelwater
22. Slaap- en werkvertrek CDT	56. Patronenopslag	R2. Regenbak drinkwater
23a. Apotheek	57. Bergplaats	T. Fundering van de timmer-/bergloods
23b. Vertrek ziekenoppasser	58. Bergplaats	W. Waterbak
23c. Portaal	59. Tussengang	WR. Waterreservoir
24. Telegraafkamer en kantoor	60. Tussengang	
25. Ziekenprivaten	61. Wapenkamer	
26. Westelijke verbindingsgang	62. Bergplaats kantine	
27. Oostelijke verbindingsgang	63. Tussengang	
28. Buskruitopslag	64. Tussengang	

¹⁾ Deze ruimte was niet voorzien van een hefwerktuig. Om die reden heeft er waarschijnlijk geen, of een vast zoeklicht gestaan.

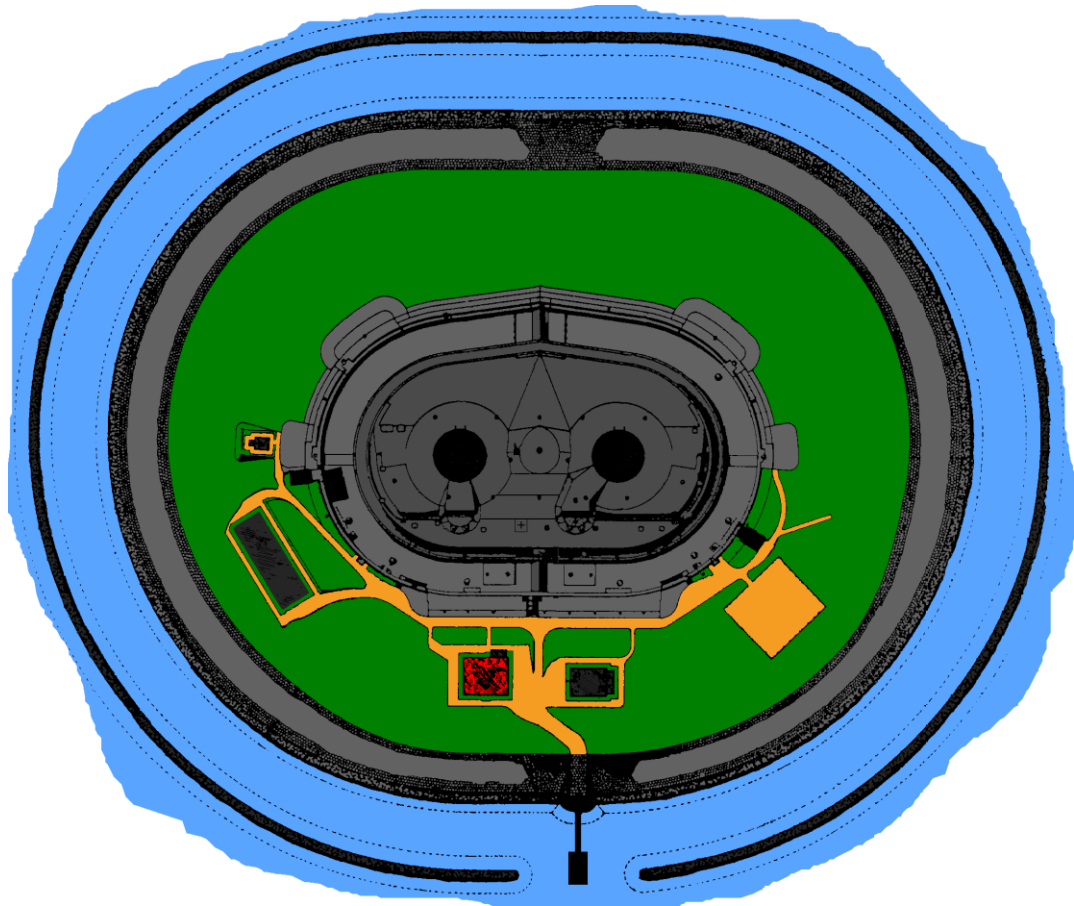
Einde van deze rondleiding in woord en beeld, wij hopen dat u er van genoten heeft.

Wellicht wilt u n.a.v. deze rondleiding wat opgedane indrukken op papier kwijt. Die mogelijkheid hebben we hier. Namelijk op de lectuurtafel, tegenover de winkel ("Het Magazijn"), ligt een gastenboek. Daarin kunt u uw indrukken opschrijven. Wij zijn daar erg blij mee want aan de hand van de daarin vermelde opmerkingen en indrukken kunnen wij eventueel weer zaken aanpassen dat uiteindelijk weer ten goede komt aan de bezoeker.

Dank u wel voor uw aandacht.

Namens de Stichting Forteiland Pampus,

De auteur en samensteller

Geschreven en samengesteld door: Peter J.M. Claesen
Foto's en tekeningen, tenzij anders staat vermeld, zijn gemaakt door
Peter J.M. Claesen

Eigendom van de Stichting Forteiland Pampus